

Cankarjev glasnik

Mesečnik za leposlovje in pouk

Izdaja

CANKARJEVA USTANOVA

Uredništvo in upravnništvo — 6411 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio

Urednik: *Etbil Kristan*

Upravnik: *Louis Zorko*

Naročnina za Zedinjene države: Na leto \$3.00, pol leta \$1.50, za 4 mesece \$1.00, posamezen zvezek 30 centov. Za inozemstvo \$4.00 na leto

CG

CANKARJEV GLASNIK (CANKAR'S HERALD) is published monthly
by the Cankar Foundation, 6411 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio

Entered as Second Class Matter August 31, 1937, at Cleveland, Ohio,
under the Act of March 3, 1879

Subscription rates: Domestic — One year \$3.00. Half year \$1.50

4 months \$1.00. Foreign \$4.00. Single copy 30 cents

Editor: *Etbil Kristan*

Manager: *Louis Zorko*

Usebina

BREZ MOKE NI KRUGA	153
IVAN MOLEK: IZPOVED NOVEGA AMERIČANA	158
IVAN JONTEZ: MELANHOLIJA (pešem)	161
ANTON ŠULAR: Z DEŽJA POD KAP	161
NOVAKOV SLOVAR	164
RASTLINSTVO IN ŽIVALSTVO	166
NEKOLIKO SPOMINOV	169
ŽENSKO POGlavJE: UMETNO HUJŠANJE	170
PREKO ALASKE V SIBIRIJO	172
TEHNIKA ZAVAROVANJA	174
I. J.: PONOVI TEV "KRALJA NA BETAJNOVI"	175
NAŠ OBČNI ZBOR	176
E. K.: JULKINA ZMOTA (nadaljevanje)	177
E. K.: DREJČETOVA POT (nadaljevanje)	180

Iz upravnikove pisarne

SLOVENCİ smo majhen narod in nobena umetna matematika ne bi mogla narediti velikana iz njega. To ni sramota, ampak dejstvo je. In zaradi tega dejstva je vsako delo na kulturnem polju neprimerno težje kot med velikimi narodi. V Ameriki, kjer nas je le dobra peščica, se to še veliko bolj čuti, deloma zato, ker smo odrezani od domovine, deloma zato, ker je Amerika lingvistično angleška, pripada torej največji jezikovni skupini na svetu, katere literatura velja enako za Anglijo kakor za Avstralijo, za Kanado kakor za južno Afriko, za Novo Zelandijo kakor za Zedinjene države... Četudi ne more nihče misliti na konkurenco s to literaturo, se vendar ogromna teža čuti, ker mora naše skromno slovstvo živeti v okoliščinah, v katerih gre vse na debelo.

Vendar se pa iz tega ne more izvajati, da mali narodi niso opravičeni do svoje kulture in da je na tesni podlagi nemogoča. Skandinavski narodi niso veliki, ampak njihova literatura si je priborila priznanje vsega izobraženega sveta; treba je le imenovati Ibsena, Strindberga, Bjoernsona, da spoznamo važnost njihovega pisemstva. Njih kulturno delo odločuje bolj kot njih število.

Nam pa to kaže, da tudi Slovencem ni treba obupati, le zato, ker nas ni sto milijonov. Če smo sposobni, ustvariti kaj svoje kulture, bo s tem utrjeno naše mesto med narodi tega sveta in le, kar ustvarimo na tem polju, ostane in bo pričalo za nas.

Cankarjev glasnik se trudi, da stori v tem oziru, kolikor je v naših razmerah mogoče. Uredništvo dela in upravnštvo, odbor Cankarjeve ustanove in razni nesebični sotrudniki, ampak noben teh faktorjev ne bo dosegel cilja, če ne bo razen duševnih tudi gmotnih sredstev, ki igrajo v sedanji družbi najvažnejšo vlogo. Obstanek in bodočnost Glasnika kakor vsake revije, ki se ne more opirati na blagajne kakšnega mecene, je odvisna od naročnikov. Lani je v tej deželi nehalo izhajati vsaj pet boljših "magazinov," ki so imeli na stotisoče odjemalcev, pa jim to ni zadostovalo. Kaj naj stori slovenska revija, ki ima v vsakem oziru neprimerno težje stališče od najmanjše ameriške, če jo njeni naročniki puste na cedilu,

ko mora upravnik poravnati stroške, ki so tudi ob največji varčnosti neizogibni? Na pošti ne more reči, da bo plačal poštnino, kadar poravnajo naročniki, ki so zaostali z naročnino. Tiskarske račune je treba sproti poravnati, ker potrebuje tiskarna denar za svoje delavce. Papirja ni nikjer dobiti zastonj. Če bi vsi naročniki, ki prejemajo glasnik, pa odlašajo, poravnali svoje zaostanke, ne bi sicer revija plavala v bogastvu, ampak upravnik bi si oddahnil vsaj za nekaj časa.

To ni apel sitneža, ki gode venomer eno, ampak izraz potrebe. Če bi imeli kakšnega slovenskega Rockefellerja, ki bi imel dovolj smisla za našo kulturo, da bi privlekel vsako leto par tisočakov iz svojega mošnjička, ne bi ne stokali, ne sitnarili, ker ne zahtevamo za Glasnik nič drugega kot varnost obstanka. Ampak takega milijonarja med nami ni in zato moramo računati z naročnino, brez katere se vsak list posuši.

Upravnik torej ponavlja svojo prošnjo do onih, ki so zaostali, ker mu je obstanek Glasnika pri srcu. Ta obstanek pa prihaja v nevarnost, če upravnštvo ne dobi sredstev, za katere ni nobenega drugega vira kot naročnina.

Če bi bil Cankarjev glasnik luksuz, mu ne bi bilo mar. Tedaj bi brez škode lahko prenehal. Ampak prosveta ni nikomur tako potrebna kot delavstvu, ki ima pred seboj nalogo, kakršne ni imel še noben razred. Če je ne izvrši, bo vekomaj obsojeno na sužnost, če pa jo hoče izvršiti, potrebuje duševnega orožja prav tako nujno kakor materialne moči.

Pomagajte nam, da vzdržimo in razvijemo Cankarjev glasnik in pomagali boste sebi in svojemu razredu, svojemu narodu pa boste v tuji deželi postavili spomenik.

GLASOVITI PISATELJ THOMAS MANN, ki je enkrat dobil Noblovo nagrado za literaturo, je bil povabljen v San Francisco, da bi tam predaval. Odbor je sklenil, naprositi za Vojno spominsko opero, ker ima največjo dvorano v mestu. Upravni odbor opere je odklonil, češ da noben odbornik ne ve, o čem misli gospod Mann govoriti in kdo da je. — In še sram jih ni bilo...

CANKARJEV GLASNIK

MESEČNIK ZA LEPOSLOVJE IN POUK

III.
LETNIK
1939-1940

•
7.
številka

Brez moke ni kruha

Reakcija, katere je povsod dovolj, ampak noče biti klicana s svojim pravim imenom, pa krade obleke, šminko in krinke na vseh koncih in krajih, da bi lahkomišelni svet verjel zlaganim frazam o zmerni naprednosti in razumni svobodomiselnosti misli, da je na konju in so vse ovire odpravljene z njenih cest. Sicer včasih še vedno glumi preganjano nedolžnost, če taka burka koristi njenim namenom, sama pri sebi pa je prepričana, da je prišel njen čas. Saj je jasno, da je revolucija bankrotirala in vse levičarstvo tako ranjeno, da ne bo nikdar več okrevalo, vsaj "v naših časih" ne. Poglejte Rusijo! Ali vam nismo pravili, da so utopije nemogoče, da je človeška narava individualistična, da socializem ne more ostati sam sebi zvest in da so vsi radikalci lažnivi preroki? Poglejte Rusijo, to Meko vseh reformatorjev in revolucionarjev, sanjačev in po poklicu godrnjavcev? Rusija dokazuje, da so bili na krivih potih vsi, ki so hoteli preobraziti ta svet, ustvarjen in vrteč se po neizpremenljivih zakonih, močnejših od vseh upornikov in iluzionistov. Rusija dokazuje —

Rusija dokazuje, da je tam nekaj narobe, o čemer se lahko razpravlja na dolgo in široko, ne pa tega, o čemer bi nazadnjaštvo za vsako ceno rado prepričalo svet. Z vsem svojim kričanjem ne morejo njegovi pretorijanci preupiti onih drugih glasov, ki se razlegajo na vseh straneh in pričajo, da nekaj strašno poka in se lomi in če bi razumeli, kaj to pomeni, se morda ne bi tako veselili in njihova samozavest bi najbrže precej opešala.

Reakcionarji lomijo kopja za kapitalizem, dasi tudi te besede ne rabijo radi; ljubši izrazi so jim "individualizem," "privatna inicijativa," "kompetitivno gospodarstvo" in pri nas še "amerikanski sistem" — kakor da ne bi bilo profitarstvo in izkoriščanje v vseh deželah enako. Toda naj izčrpavajo besednjake kolikor koli se jim ljubi, vse te zamene pomenijo vendar kapitalizem in le čudno je, da jih je sram tega imena.

Kapitalizem je pa hudo bolan in kar tako močno poka, so njegovi udje in njegove kosti. Kar stoji v plamenu, je njegovo poslopje, kar se zvija v krčih, je njegovo telo.

★ ★

Fašizem in nacizem, diktature in avtarhije, koncentracijski tabori in židovski pogromi, monakovske tolažbe in sedanje vojne so posledice kapitalizma in znamenja njegove nevarne bolezni. Tudi v deželah, ki so kolikor toliko oddaljene od vojaških bojišč, je kapitalizem zašel v krizo in nobena medicina ga še ni ozdravila; tisti, ki zahtevajo, da naj se pomečejo vsa zdravila v vodo, pa morda verujejo v čudeže, ali pa po otročje precenjujejo moč bolnega telesa.

Bolehanje se je začelo opazati že po zadnji, takozvani svetovni vojni. Seveda, nekatera znamenja bi bila dala slutiti drugače. V Ameriki, na primer se je kljub neporavnanim vojnim dolgovom raznih evropskih držav nabralo ogromno bogastvo in število milijonarjev je tako poskočilo kot da so oblaki rosili blagoslov nad deželo. Špekulacija je vzcvetela na vseh straneh. Zidalo se je kakor za stavo, bondi so se prodajali in kupovali, prodajna tehnika je poskočila do vrha gore Everest in profiti so tekmovali s to višavo.

Na eni strani. Sonce pa ni sijalo na obe strani. Slika na drugi se je razlikovala. Vojaki, vračajoči se iz Francije so našli svoja mesta zasedena in zgodilo se je, da so se mnogi ponujali na prodaj, v sužnost. Pred delovnimi posredovalnicami so se vedno zbirale gruče in v tistih letih se je brezposelnost včasih nekoliko ublažila, premagana pa ni bila nikdar. Čim bolj je tehnika napredovala, tem bolj je postajala brezposelnost stalna inštitucija in tem bolj se je množila njena armada. Družba ni poznala nobenega sredstva, da bi jo odpravila. Le vsakovrstne tolažbe je imela; "nove iznajdbe ustvarjajo nove delovne prilike za tiste, ki izgube staro delo," se je reklo. In res — dokler ni bilo avtov, ni bilo garaž, ni bilo šoferjev, ni bilo uradov za licence. Ampak te nove potrebe zaposle vedno le gotov odstotek tistih, ki jih pomeče tehnika iz tovarn in rofov in pisarn, večino pa rekrutira armada brezposelnih. Včasih je to bila kalamiteta, sedaj je trajen problem.

Onkraj Atlantika, kjer je vojna divjala štiri leta in razdevala in uničevala, je bilo hujše. Valute so izgubile vsako veljavo; v Berlinu se denar ni mogel šteti, ampak so ga metali na tehtnico. Avstrija je imela tri četrtine svojega prebivalstva v večjih mestih, povrh pa je bil še ogromen del kmetijske zemlje neploden. Na Dunaju so socialisti z največjim naporom organizirali delo, kolikor je bilo občini mogoče, zgradili vzorne hiše za

CG

delavstvo in s tem pokazali, kaj bi se z dobro voljo tudi v onih težavnih razmerah lahko storilo. Toda s tem so posegli v "pravice" kapitalizma, njih delo se je moralo uničiti s kanoni in vešali, junaki "reda" pa niso niti slutili, da so s tem tudi svojemu lastnemu sistemu zadali udarec, od katerega ni več okreval.

Francoske vlade so se krčevito trudile, da bi rešile frank, Anglija je morala opustiti zlati standard, v Italiji se je beda stalno naselila v ljudskih domovih. Male države so postale gospodarske pritikline velikih in so bile metane kakor žoge med eno in drugo skupino.

Neizogibno je prišla famozna "depresija," ki ni prizanesla niti bogati Ameriki in pokazala, česar industrijski carji in finančni kralji nikakor nočejo priznati, kar pa je že popolnoma očitno, da je kapitalizem popolnoma izgubil kontrolo nad gospodarskim življenjem in vso sposobnost reševanja družabnih problemov. Tu pa tam so zakrpali največje luknje z oboroževalnim delom; pri nas si je New Deal izposodil nekatere nauke socijalističnega minimalnega programa, pa je menda pozabil, da so to le zasilna sredstva, ki naj preprečijo popoln propad v krizi in imajo za današnji dan toliko veljave kolikor regulacija plač in delovnega časa, ki jo pribore strokovne organizacije, ne morejo pa pomeniti trajne rešitve. Problemi so postali tako veliki, da so zrastle gospodarskim imperatorjem družbe čez glavo in če bi jutri prišla republičanska administracija in zavrgla ves New Deal in vrnila milijonarjem in milijarderjem vse davke, zaradi katerih stokajo kakor berač, ki tri dni ni jedel, ne bi spravili reda v kaos, ker je v tem sistemu red postal nemogoč.

★ ★

Vojne divjajo na vzhodu, na severu, na zapadu — povsod. Koliko in kako jih je kapitalizem zakrivil, kako so postale neizogibne, spada v drugo poglavje. Kako se bodo končale in kdaj, je zaman ugibati, enkrat pa se bodo morale zaključiti. Tedaj se bo sklepal mir in velekapitalisti ugibajo, kakšne profite jim prinese.

Ni dvoma, da bo za nekatere dobičkanosen. Vojnam bo, kakor vselej sledila velika selitev premoženj; v nekaterih blagajnah se bodo nakupičila, da bo treba prizidkov na vseh straneh, iz drugih bodo izginila. V opernih ložah bodo sedeli ljudje, katerim je danes Home, sweet Home vrhunec glasbene umetnosti, nekateri bogatini bodo pa prodajali čipke in dragotine, od katerih se danes za nobeno ceno ne bi ločili. Za prizadete bo to zelo važno, za sistem pa ne bo imelo nobenega pomena. Kapitalizem ne bo okrepčan, temveč oslabljen. Poleg vseh sedanjih pro-

blemov nastanejo še novi in družba, ki že prvih ne more reševati, bo v še hujših zagatah. V bolno telo kapitalizma se naselijo doslej neznani mikrobi in mu pomagajo tem hitreje na smrtno posteljo.

Ni treba, da bi prišel konec nenadoma, takoj po vojni. Ne katere bolezni se vlečejo dolgo, celo take, o katerih zdravniki mislijo, da zadavijo pacienta hipoma. Ampak okrevati ne bo moglo to telo nikdar več in čim bolj se bo agonija raztegnila, tem huje bo. Dokler živi, si bo kapitalizem — kakor vsak živ organizem skušal ohraniti življenje, izlepa, ali izgrda in tisti, ki so pod njegovim palcem, bodo največ trpeli. Razen če —

Kadar pride sistem v tak štadij, da le ovira razvoj in ne more ustvariti nič dobrega, tedaj je najboljša nagla smrt, da dobi nov sistem prostor za izvršitev svojih nalog. Ohraniti nepotrebno in škodljivo uredbo, je kakor vlačiti mrliča z vsakim korakom s seboj, namesto da se mu priredi zasluženi pogreb.

Agonija kapitalizma, iz katere ni drugega izhoda kot smrt, se lahko skrajša v korist družbe, katero le trpinči in ovira na poti napredka in razvoja. Kar mora nujno propasti, je najbolje, spraviti s poti, preden povzroči še več škode kot je je že dotlej . . .

★ ★

Od nekod prihaja glas:

Kaj bi se ukvarjali? Vsi vemo, da mora kapitalizem propasti in da mu mora slediti socializem.

Da. Kapitalizem mora propasti, kadar privedejo razmere do takega kaotičnega stanja, da si ne more več pomagati. Res je, da mora do tega priti prej ali slej, ker ga žene ustroj kapitalizma sam nujno v to smer. In logični naslednik kapitalizma je socializem, organizirana družba s svojim organiziranim gospodarstvom, služočim njenim, oziroma njenih članov potrebam.

Ampak ta naslednik ne pride sam od sebe. Če bi se kaj zgodilo, da bi danes zaropotalo in bi kapitalizem doživel svoj polom, bi jutri imeli anarhijo, nič boljšo od sedanje, nikakor pa ne socializma, zakaj v družbi ni sile, ki bi ga organizirala in postavila na plan.

Kapitalizem lahko propade sam od sebe; socializem pa ne more nastopiti "sam od sebe." Če ga ne ustvarijo in ne postavijo na noge ljudje, ga noben čudež ne prikličje v življenje. Ta stvarnik more biti le delavsko ljudstvo, ki najbolj trpi pod pestjo Mamonovega režima in more najti svojo rešitev le v socializmu.

Vera, da mora kapitalizmu absolutno in takoj slediti socijalizem, je fatalistična. V svojem privatnem življenju se človek lahko ravna po mohamedanskem nauku, da ima vsakdo svojo usodo privezano okrog vratu; človeška družba se pa ne razvija fatalistično, ampak vse posledice nastajajo, kakor jih vzroki pripravijo. V družbi vplivajo na vzroke ljudje. Dokler prepušča ljudstvo kapitalistom, da ustvarjajo pogoje, mora sprejemati posledice, ki so jih kapitalisti hoteli. Niti pravice nima, da bi se pritoževalo. Če hoče, da pojde tako kot je njemu prav, mora zavihati rokave in se lotiti dela.

Kapitalizem je že stopil v zadnjo dobo svojega življenja. Mnogo nacionalnih ekonomov je to spoznalo in razložilo, da ne more biti drugače. Ura velike izpremembe v družbi se bliža. Za vse, ki nočejo, da bi jih dogodki pehali in gnali kakor pastir čredo, ampak hočejo sodelovati pri ustvarjanju razmer, v katerih bodo morali živeti sami, ali pa vsaj njih otroci, postajajo časi resnejši od dne do dne, zakaj bližamo se odločilni uri.

Ali smo pripravljeni zanjo?

Čas ni, da bi se postavljali in se trkali na prsa. Priznajmo rajši resnico: Če bi bili to uro poklicani, bi bili brez vse moči kot otroci v temi. Po vsem, kar je bilo že tisočkrat povedano, je pač vsako razlaganje delavskih možnosti odveč. Moč delavskih mas je nepremagljiva, če je — moč. Ta pa ne tiči v stoterih, tisočeri, milijonih posameznikov, ampak v enoti. Ne izraža se v dogmah in dlakocepstvu, ampak v trdni skupni volji. V lepi veri, da je tako zapisano in se mora zgoditi tako, je ni. Najsladkejše sanje o lepi bodočnosti je ne nadomestijo. Ustvariti jo je treba z združevanjem in utrditi v organizaciji. In pred njo ni nič važnejšega od cilja, ki ga morajo razumeti in hoteti vsi, ne po ukazu kakšnega voditelja, ampak po prepričanju vseh.

Propaganda z besedo in s peresom, organiziranje na strokovnem in političnem polju je bilo vedno važno, čim bolj pa se bliža ura, tem važnejše postaja vse to delo, ker čas hiti in v zamudi je nevarnost. Če se delavstvo — vse delavstvo od cestnega pometalca do vseučilišnega profesorja ne zdrami sedaj, če se v njem ne zbudi zavest razredne skupnosti, če si ne ustvari organizacije, v kateri se uveljavi njegova moč in — če si ne pridobi znanja, brez katerega ne more ne zmagati, ne izrabiti zmage v prid splošnosti in s tem vseh delov, pojde zgodovina zopet enkrat preko njega in samo sebi bo moralo pripisati, če pride namesto v svet svobode, pod peto diktatorjev, ki bodo znali položaj bolje izrabiti od njega.

Kristovi apostoli so šli med pogane z njegovim naukom in tako so razširili krščanstvo po vseh štirih straneh vetrov. Da se je pozneje izpridilo in je ostalo le njegovo ime, je druga pesem. Ampak kdor hoče pristaše, si jih mora pridobiti in se ne sme ustrašiti težav. Kdor hoče sotrudnike za novi svet, ne sme čakati, da pridejo sami, če noče čakati do sodnega dne. Polje je široko; kamor se ozreš, najdeš tovariše, ki so potrebni tvoje besede. Daj jim jo, da jo raznesejo dalje in pridobil si boš zavest, da nisi živel zaman.

Izpoved Novega Američana

IVAN MOLEK

PISEM SE LOUIS R. O'BLACK. Star sem pet in dvajset let in še vedno samski. (Svoje mnenje o ženitvi navedem kasneje.)

Po očetu sem Austrian, po materi Hrvat, po sestri Slovenec (sestra hoče, da bom Slovenec), to troje bi pa pomenilo Jugoslovana. Čudna brozga je to, ali verjemite mi — vse skupaj je baloney. V resnici sem Američan, pravzaprav Novi Američan. (Kako si to razlagam, povem pozneje.)

* * *

Zaradi svojega imena in priimka se včasih pričkam s svojo sestro Ančko — kateri je ime Annie, ona pa vztraja pri Ančki, kar je seveda njen business — in vse kaže, da ta najin spor ne bo nikdar rešen.

Ančka, ki je dve leti starejša od mene, mi zmerom trobi, da je moje pravo ime Lojze, po ameriško Alois, ne pa Louis, ki je slovenski Ludvik. Ali jaz nimam rad Lojzeta in še manj Ludvika; to se sliši tujsko, jaz pa sem in hočem ostati Američan. Zato sem in ostanem Louis. To je pa moj business!

Poznaim rojaka, ki se piše Louis Adamič. Prebrisan mož je to, saj piše knjige, a noče biti Alois niti Lojze, marveč je Louis. Če je on butec, naj bom še jaz... Mi je v čast! Seveda, moja sitna sestra se spotika tudi nad Adamičevim imenom, češ da ga je po krivem prelevil v Ludvika. What's the difference? — vprašam jaz. (To le mimogrede.)

(Moj stric, ki je lani umrl v Pullmanu, je nosil ime Jerry. To ime je dobil v United States — tako mi je pravil moj stari — prej

pa, dokler je še bil zelenjak, so ga klicali za Jerneja. Funny, eh? Stric je pa bil napredne krvi, amerikaniziral se je in iz Jerneja je postal Jerry. Ančka, večer crank, se je norčevala iz Jerryja, češ, ameriški Jerry je — Jeremija, dočim je ameriški Jernej pravilno Bartholomew. Jeremija, haha, da je bil judovski prerok... Tako Ančka. Stric, ki je bil napreden kakor sem jaz, se naravno ni zmenil za Ančkine "krenkarije" in ostal je Jerry. To le mimogrede.)

* * *

Moj oče se je pisal Oblak. Bil je kajpada njegov business, da se je tako pisal. Mene so pa že prvo leto v šoli klicali za Obleka. Pravilno se to zapiše O'Black in tako sem postal O'Black. Ugaja mi ta priimek, ker ni več tujski, ampak boob od moje sestre me še vedno draži, da sem šel med Irce. Priznam, da me včasih to jezi, toda čemu to večno regljanje in zabavljanje, da siromak nazadnje sam ne ve, kdo je, odkod je in kako mu je ime?...

Ker se za Američana spodobi, da ima tudi srednje ime, sem si sam dal to ime. Začetnica mojega srednjega imena je R. Lahko ugibljetite, toda uganili ne boste. All right, vam bom pa zaupal: na vsej črti se pišem Louis Roosevelt O'Black. Tako! Ančka naj pa kar reglja, da sem poleg Slovenca, Hrvata, Jugoslovana, Avstrijca in Irca še Novoanglež! Lahko tudi iz kože skoči, če hoče! I should worry.

* * *

Zdaj lahko pridem na Novega Američana. To dobro misel mi je užgal Louis Adamič.

Nisem čital njegovih lepih knjig, ker ne čitam dosti; kadar bi se lotil kakšnega čitanja, me takoj prime, da bi šel v movie show. To je menda tako prirojeno. Kako sem zvedel, da me je Adamič uvrstil med Nove Američane?

Spet lahko ugibate. Bom vam pomagal. Ančka! Ona vse prečita, tudi street car transferje. Ampak to pot, ko je prečitala Adamiča, je prečitala nekaj pametnega. (Zato jo vselej pozorno poslušam, upajoč, da bo v toku luščin, ki mi jih siplje, tudi kakšno zrno.) Ko me je torej na svoj sarkastični način instruirala, kam da "spadamo" po Adamičevem odkritju, se mi je takoj posvetilo v mojem beanu, zravnal sem svojo skrivljeno hrbtenico — da odričem od sebe svoj inferiority complex — in sam pri sebi sem za vselej zaključil: To je velika resnica!—

Louis Adamič — on je poleg drugih stvari odkril tudi Ellis Island, kar sem takisto zvedel od Ančke — je torej prvi pribil, da samo mi vsi, kar nas je rojenih tukaj iz tuje-rodnih staršev, Novi Američani, tako rekoč novi Columbusi (zadnje je tudi sestrično), smo nekakšna "sreča v nesreči" (tudi to je njeno, ha, ona jih zna sipati!) — in to mi zadostuje za moje znanje.

(Upam, da mi Ančka ne bo zamerila, ker tukaj omenjam njene "duhovite" domislice; če mi pa zameri, naj si sama pomaga, da ji bo prav. Jaz nisem več otrok... I can take care of myself! — Toliko spet mimogrede.)

* * *

Ker ne čitam dnevnih časopisov in magazinov (a sheer waste of time po moji skromni sodbi), ne vem "iz prve roke" (vidite, to je moja ameriška avstrijanščina, slovenščina, jugoslovanščina ali kar hočete!), kaj se godi po svetu in po moji kontri. (Dovolj je, da se stra čita in tako po sili, če hočem ali nočem, vem več kot mi je treba...)

Sicer me pa ne briga. Moja Amerika naj hodi po potih svojih očetov in drži naj tace proč od Evrope. Ameriška armada mora z naprej ostati doma! Armada in mornarica naj bo doma in naj se kosa v baseballu, footballu, basketballu in v drugih "čistih" športih, da bo kaj zabave za Nove Američane... Amerika naj skrbi, da bo med nami dosti dobrega businessa, da bo potem dosti zaslužka za vse Nove Američane... Amerika naj skrbi, da bo

dosti funnies, dosti športa in dosti showov...

To je vse, kar mene briga.

* * *

Zdaj se pa lahko dotaknem žensk in ženitve.

Ančka me večkrat draži, da sem dovolj star za ženitev. (Kakor da sem takšen tepec, da sam ne vem tega!) Povem vam, da mi je Ančka že milijonkrat stopila na živce; ona hoče biti zmerom v pravem, jaz naj pa bom zmešana reva. To je že od sile!

Toda pri tem ljubezenskem in ženitvenem businessu imam Ančko pri fraku. Zakaj se ona ne "osmradi" (oprostite, to besedo sem slišal od svojega starega, torej mora biti rožica z vrta tiste jugoslovanske kulture, za katero se Ančka navdušuje za žive in mrtve), saj je starejša od mene in ni več daleč od stare device? Kadar jo takole zavrknem in se dvignem nad svoj inferiority complex, se mi ona seveda izvije kakor jeguljčica. Ona že čaka na svojega, mi zabrusi nazaj — jaz pa še nisem začel niti s tem!

Res si še nisem nič izbral. Imam pa svoje vzroke. Mi Novi Američani gledamo drugače na to reč kot ste gledali vi, očetje in strici. Na primer, moj stari se je oženil kmalu potem, ko je prišel iz stare kontre; oženil se je na "puf," kakor pravite v avstrijanščini, nato je pa garal v fabriki sedem let, da je plačal dolgove. Potem je moj stari garal nadaljnjih petnajst let, da je plačal bajto, v kateri smo se rodili mi, Novi Američani.

To je bil jako poor business. Toda, ali naj zamerimo zelenjakom? Mi delamo drugače. Izberem si dekle, ki ima stalno službo in ji rečem: Eleanor ali Agnes ali Kitty, če ti ugaja, da bi skupaj vozila, ti nosi v banko in jaz bom nosil v banko. Ko bo dovolj v banki za avtomobil in stanovanje, greva na court in se vzameva, potem bova pa nadaljevala vsak s svojim delom in nosila v banko za hišo. Malčki? S temi bo treba počakati, da bo dovolj za hišo. Čemu pa prodajajo v vsakem drugstoru kontraceptive?—

Tako gledamo mi, Novi Američani, na to reč — vi pa, kakor hočete...

(Mimogrede rečeno: Eleanor, Agnes ali Kitty še nimam. Ne vem, odkod ta smola. Ančka sicer klepeče, da ve, ampak jaz se ne oziram na njeno klepetanje. To je moja osebna zadeva...)

Aha, vem, kaj vas mika! Radovedni ste, če sem član te ali one vaše jednote ali zveze. Ne! Imam rajši inšurenc-kompanijo, pri kateri se lahko "inšuram" za toliko in toliko in ko poteče dvajset let — ko bom najlepših srednjih let — mi kompanija odšteje mojo zavarovalnino in vse bo fair and square. Pri vas izplačate šele po smrti zavarovanca in kaj imam jaz od tega?

Lahko porečete, da sem sebičen (to pravi tudi Ančka), ampak to je moj business; to je moja osebna zadeva. Kaj me briga, kaj pride po moji smrti! Zaradi mene lahko pride drugi vesoljni potop...

Pravite, da vaša jednota plačuje bolniško podporo in odškodnino za operacijo ali izgubo udov. To je all right za one, ki garajo pod zemljo ali pri nevarnem delu v fabriki ali kjerkoli, toda jaz nimam takega dela, niti ga ne mislim imeti. Upam, da ne bom bolan, dokler sem mlad, kadar se pa postaram, bom že imel toliko, da ne bom berač.

Drugo je, da je pri vaših jednotah preveč politike in to mi ne ugaja. Sem proti politiki, kajti politika je humbug in "igra v roke" (vidite, to je drugi primer vaše ameriške slovenščine iz vaših časopisov, s katerimi ima Ančka pogrnjene stole, mizo in posteljo!) gangsterjem. Ančka sicer gobezda, da je zdrava politika potrebna posebno delavcem. Zdrava politika! Kakor zdrava jetika!—

(Da je pri jednotah politika, mi je povedal blagajnik nekega društva, ki je s tajnikom vred poneveril društveno blagajno pa so hitro oba prijeli. Rekel je, da bi bilo vse all right, če ne bi bilo pri društvu in jednoti politike.. Toliko mimogrede.)

* * *

S čim se preživljam?

Well, zaposlen sem v garaži in prejeman osemnajst dolarjev na teden. Ni dosti, toda moje delo je lahko in upam, da bo več plače. Ali sem hud na bossa, ker mi ne da več? Ne, nič nisem hud, ker vem, da več ne more plačati. Sem človeški in razumem bossovo stališče...

Neki Slovenec, ali Hrvat, ali Jugoslovan, ali kar je že, me je pred kratkim pocukal, češ

da bi moral razumeti tudi svoje stališče, ne samo bossovega; da bi moral stopiti v unijo in zahtevati več plače. (To mi svetuje tudi Ančka, ki mi zmerom svetuje kaj slabega.) Hvala lepa za nasvet! Moj boss me je informiral, da je unija — racket in jaz mu rad verjamem. Boss mi je rekel, da se vsak moder delavec lahko sam pogovori in pogodi s svojim bossom glede plače in ur — in ne potrebuje posredovalcev, unijskih agitatorjev, ki se dajo plačati za svoje posredovanje. Zato pa delavci, ki so v uniji, plačujejo assesment. Ker hočem tudi jaz biti moder delavec, verjamem bossu in ne grem v unijo...

Priznam, da položaj delavca ni prijeten; priznam, da je bolje biti boss kakor delavec, zato je moja poglobitna ambicija, da tudi jaz postanem boss. To je American way... To je demokracija — da vsakdo lahko postane boss!

Večkrat poslušam, ko se delavci prepirajo, kaj je demokracija. Demokracija to, demokracija ono — demokracija sem, demokracija tja! Osli! Smejem se jim. Mislijo, da je to demokracija, če lahko letos volijo tega kruka za župana, prihodnje leto pa bodo lahko volili onega kruka... Osli! Jaz sem pa tiho in nič ne rečem. Le tratite besede, le tratite jih!

Zdaj vam lahko zaupam; zdaj se lahko izpovem. Demokracija, prijatelji, je svoboda businessa. Vse drugo je piffle... Da greš lahko v business, kadar hočeš in kjer hočeš — to je!

In ko nekega bodočega dne odprem jaz svoj business, bom svojim delavcem prav tako malo plačeval kakor danes plačuje meni moj boss. To zahteva business in to zahteva demokracija! S tem bom opomogel sebe in pomogel bom svojim delavcem, da bodo čim bolj hrepeneli po lastnem businessu, da bodo tudi oni bossje!...

Kajti to je demokracija!

(Ko bom sam businessman, podjetnik, bo to najsrečnejši dan mojega življenja. Takrat se bom z besedo — samo z besedo, saj sem človeški! — maščeval nad svojo idijotsko sestro Ančko za vse pikre momente, ki mi jih doslej povzročajo. In moje maščevanje bo sladko. To samo mimogrede...)

Melanholija

IVAN JONTEZ

Dan oblačen.

*Človek čuti, da pregrega
dušo prašna pajčevina;
in da je bolan.*

Sneg je po doleh.

*A po snegu prah in saje.
Misli so mi težke, sive;
mrtev je moj smeh.*

Piš ječi krog hiše.

*V srcu ivje se razcveta.—
Zdaj bi prišla, bleda žena!
Mrak je. Noč me miče...*

Z dežja pod kap

ANTON ŠULAR

PRED LETI SVA DELALA skupaj v rovu in od tistih časov je ostalo med nama trajno prijateljstvo. V onih dneh je ob vsaki priliki govoril o farmarstvu in zagotavljal, da bo dal slovo podzemeljskemu delu in postal neodvisen farmar. Preden bi mu bil mogel zbuditi kakšen pomislek, je že hitel: "Saj vem, namesto da bi vsako jutro poslušal sireno, ki reže ušesa in nas kliče v temni, zatohli rov, se bo treba odzivati petelinjemu klicu in tudi hoditi na delo. Ampak čeprav menda tudi to ne bo nič ložje, je vendar vse kaj drugega, če si na svežem zraku in veš, da delaš sam zase kot pa garanje v zaduhlem in smradnem rovu, kjer ti od vročine teče znoj s čela, kaplje pot od srajce in s premočenih hlač in visi nad teboj kamenje, da nikdar ne veš, ali prideš iz rova sam, ali te prineso domov. Pri tem pa poslušaj delovodjeve ukaze in računaj, kdaj poteče pogodba med unijo in družbo in pride spet običajna dolga stavka."

Gotovo ni mislil le sam nase; imel je ženo in dvoje majhnih otrok. Toda kadar je ženi razvijal svoje načrte in ji slikal varno življenje neodvisnega farmarja, se ni navduševala z njim, temveč je ugovarjala: "Ti vidiš le rožno stran, slabe pa ne. Toliko prihrankov nimamo, da bi kupili za gotov denar dobro farmo, živino in mašinerijo. Zdaj delaš sam, če pa vzamemo kmetijo v najem, bomo vsi delali za druge. Seveda se nam ne godi posebno dobro in se ne moremo bahati, toda vsaj za silo vendar izhajamo..."

Ženi misel na farmo ni ugajala. Gledala je z odprtimi očmi in tehtala, kar ji je prihajalo na ušesa. In tega ni bilo malo... Spomladi deževje, da ni mogoče, pravočasno

obdelati zemlje, polje pa preraste trava in plevel; če pa vendar pride še kaj drugega iz tal, pa uniči poletna suša, ki je tako običajna na jugozapadu... Poznala je več let farmarja, pa ga ni nikdar videla drugače oblečenega kot v zamazani delovni obleki. Enako je bilo z njegovo ženo, zanemarjeno revo, ki je garala od zgodnjega jutra do poznega večera, opravljala gospodinjstvo, seveda le napol, molzla tucat krav, krmila živino in pomagala možu na polju, medtem ko je bila kopica majhnih, zanemarnjenih otrok prepuščena sama sebi. Ko pa je prišla jesen, so morali borne pridelke deliti z lastnikom, bankarjem v bližnjem mestecu, od kogar so imeli kmetijo v najemu. Njim samim je ostalo komaj dovolj za najbornejše življenje. — Vse to je opazovala in premlevala v svoji glavi in njeni zaključki so bili vse drugačni od moževih.

On pa je bil navdušen za kmetijstvo. Bil je sin poljedelskega naroda in v duhu in srcu se še ni oddaljil toliko od zemlje, da bi bil premagal venomer se vračajoče čute svojih kmečkih dedov in pradedov. Nekdanje upanje, da se s prihranki svojega dela kdaj vrne v domovino in odkupi staro kmetijo, so izkušnje pač že pokopale, toda tudi v Ameriki diši spomladi preorana zemlja, gre seme v klasje in prihajajo ptice na letovanje. Polje ga je mikalo kakor morje Dalmatinca, kakor ajda čebelo in v duši mu je ozvanjala pesem, da ga tam nekje čaka sreča—če že ne velika sreča, pa vsaj skromna zadovoljnost, ki nikdar ne najde poti v temni rov.

Njegova želja je postala tako močna, da je vodila vse njegove misli kakor na konopcu in jih privedla tja, kjer so postale vera in pre-

pričanje. Tedaj je narasla njih sila in podala njegovemu jeziku moč zgovornosti. Skoraj neopaženo je njegovo navdušenje potiskalo žene pomisleke v senco; polagoma se je vdajala opojnosti njegovih upov in prišel je dan, ko mu je pritrčila. Navsezadnje—le izkušnja pokaže, kaj in kako . . .

Konec februarja in začetek marca je v teh krajih čas, ko se poljedelski najemniki (po ameriško imenovani sharecroppers) selijo. Prijatelj je našel nekoliko milj oddaljeno, 160 akrov veliko farmo z vsemi gospodarskimi poslopji, ki je bila last odvetnika iz bližnjega mesta. Prejšnjemu najemniku je pogodba potekla in ker je bil po lastnikovi sodbi slab gospodar in še slabši plačnik, je moral iti drugam iskat priliko za nadaljevanje svojega borenega življenja. Prijatelj je prišel na njegovo mesto in podpisal pogodbo, s katero je bila lastniku priznana tretjina pridelkov in 120 dolarjev na leto v gotovini. S prihranki mnogoletnega dela in često prisiljenega skoparenja je nakupil živine, semen, mašinerije in kar je smatral za najbolj potrebno za kmetovanje. In s tem se je pričelo novo življenje . . .

Bil sem pač radoveden, kako se izpolnijo njegove želje in privoščil sem mu vso srečo, ki so mu jo kazale njegove sanje. Zvedel pa nisem mnogo, razen da mu je—kot se je zdelo—vzkipela ciganska kri v žilah, zakaj selil se je z družino s farme na farmo, menda vselej, kadar je potekla pogodba.

Leta so sledila eno drugemu, njemu menda kakor meni in kakor večinoma nam vsem in nenadoma sem se zavedel, da je bilo teh let že veliko število. Na eni strani me je srbela radovednost, na drugi se je pa oglašalo očitjanje, skoraj bi dejal, grižnja vesti. Res da nisem pozabil nanj, tudi namenil sem se bil že večkrat, da ga obiščem, toda vselej je prišlo kaj vmes in poset je bil odložen. To pot sem pa sklenil za trdno, da me ne sme nič zadržati in lepega jesenskega dne sem se napravil na pot.

Najhujša pasja vročina je minila, sonce, ki je vse poletje neusmiljeno žgalo brezmejno prerijo, je odnehalo, njegovi, prej sovražno grozeči žarki so postali prijazni in vožnja je bila prijetna. Toda pogled na okolico ni bil vesel. Po polju je stala koruza, suha, večinoma brez štoržev; poznalo se je, da je ob suši in prehudi vročini prezgodaj dozorela. Po paš-

nikih se je pasla mršava živina in mulila suho, trdo travo, zakaj ob dolgotrajnem pomanjkanju vsake vlage je že davno izginila vsa sočna paša. Žival se mora zadovoljiti s tem, kar je ostalo.

Zavijem na stransko pot. Ob suhi strugi, v kateri teče voda le ob deževju, raste drevje, ki je zarilo korenine globoko v zemljo in si tako ohranilo življenje; listje na njem je zarumenelo, nekatero svetlejšje, drugo temnejše. Pritlikavo hrastje in visoke platane so obraščene z raznim srebotjem in z divjo trto. Z divjih orehov je popadalo listje in ne zakriva polnega, mikavnega sadu. Za veverice je to pravi raj.

Avto odskakuje na grapavi poti in treba je paziti na kolo, pa ni več mnogo prilike za ogledovanje . . . Čez pot skačejo zajci, letošnji zarod in se izgublja v visoki, suhi travi. Marsikateri se spusti v mladostni nevednosti kar po sredi pota v tek, beži nekaj časa v varni daljavi pred avtom, pa mu menda poide sapa, skoki se mu krajšajo in, če ne odskoči zadnji trenotek v jarek, pride pod kolesa. Kjer koli je na cesti ali na stranski poti videti tropo vran, je gotovo, da se goste s ponesrečenim zajčkom, žrtvijo moderne prevozne tehnike . . .

Bližam se cilju. Zavijem na malo rabljeno pot, ki drži do četrt milje oddaljene farme. Ob strani je kos zemlje, kakšnih štirideset akrov, posejan s pšenico. Skalila je sicer, toda videti je zelo revna in priča, da je prebila hudo sušo. Za živino bo malo jesenske paše. Če ne bo dežja, preden bo prepozno, bodo še to požrle kobilice in zajci, ki se pasejo po polju kar ob belem dnevu.

Na mestu smo. Pred menoj je dvonadstropna podrtija, ki se šteje za hišo, pač le zato, ker služi ljudem za stanovanje. Nagnjena je proti vzhodu, ker pihajo vetrovi od zapada. Od vogalov odpadajo črne, trhle deske, katerim se pozna, da že destoletja niso videle barve. Hišo je bil pač postavil še pijonirski farmar, kak Nemeč pred šestdesetimi ali sedemdesetimi leti. Zemljo je najbrže dobil kot "domačijo" (homestead) od države, ali pa jo je kupil od železniške družbe po dolar za akro. Te kompanije so ob času, ko so gradile železnice, dobile od vlade po več milij zemlje ob vsaki strani proge in jo potem prodajale prvotnim naseljencem. Vse farmarske hiše iz tiste dobe so zgrajene na dva nadstropja, pač zato,

da je drugo nadstropje služilo "mladim," kadar so se pomohli, oziroma poženili, da jim ni bilo treba hoditi "po svetu." Poznejše farmarske hiše v teh krajih so pritlične, ker je sveta dovolj na vse strani, stavba je cenejša in hiša je varnejša od viharjev . . .

Kmalu sem opazil, da ni bila zemlja na prijateljevi farmi nič prida; poznalo se ji je, da je bila že davno izčrpana. Prvi lastnik je bil najbrže eden tistih mnogoštevilnih novincev, ki so hoteli od sveta takoj vse, kar je mogel dati in se niso brigali za to, kar bo potem. Saj je bila Amerika velika . . . ! Ko je bil pri kraju, je prodal farmo in šel drugam, iskat deviško zemljo. Prevzela jo je banka in od te jo je kupil zdravnik v bližnjem mestecu in jo dal v najem mojemu prijatelju.

Ustavil sem se blizu hiše. Par psov se je tako besno zaganjalo v avto, da ni bilo varno, izstopiti. S svojega sedeža sem motril, kar je veljalo za gospodarska poslopja.

Napol podrti hlev z razdrapano streho daje živini po zimi slabo zaščito. Nekaj proti ju-gu popolnoma odprtega, kokošnjaku podobnega s tremi stenami služi po zimi za zavetje perutnini, katere je več sto glav in obenem kot shramba za orodje. Iz groblje kamenja štrli lesen obod in na vrvi viseča posoda za vodo kaže, da je to vodnjak. Globok je najbrže kakšnih petdeset čevljev in v tej globočini prihaja vanj curek iz izvirka, največ se pa odceja vanj talna voda ob deževju. Druga, večja groblja kamenja pomeni klet, ki jo ima navadno vsaka farma. Par čevljev globoko izkopana jama, visoko obložena s kamenjem in prstjo služi farmarski družini več za zavetje pred viharji, kadar se boji, da ji ciklon odnese hišo, kot za kaj drugega. Trhli štori, ki mole iz zemlje, kažejo, da je okrog hiše nekdanje rastlo lepo, senčnato drevje in ščitilo prebivalce od hudega jugozapadnega sončnega žara; od starosti — in morda tudi vsled zanemarjenja — se je drevje posušilo, nihče se pa ni briga za nov nasad. Lastnik, ki pride vsak mesec po svojo najemnino in včasih tudi pogleda, kolikšna bo njegova tretjina pridelkov, ima v mestu dovolj sence in si ne beli glave z drevjem na farmi, od katerega nima dohodkov; najemnik ima pa pogodbo za par let, čuti, da je tukaj od danes do jutri in mu zategadelj trajno izboljšanje farme ni mar.

Pasje lajanje je opozorilo domače na po-

setnika, ki na farmi navadno ni dobro došel. Največkrat je to zastopnik kakšne tvrdke, ki prodaja poljedelske stroje, ustvarjajoče čudeže, semena, ki bodo rasla "kot konoplja," ali pa ponuja farmarski mesečnik, iz katerega se za "kvoder" lahko nauči "vsega, kar je kmetu treba znati . . ."

Izza hleva se prikaže prijatelj z neizogibno pipo v ustih. Presenečen je, saj je obisk tako nepričakovan . . . Hitro odpodi pse, jaz izstopim in seževa si v roko, oba z enakim vprašanjem: Kako je? . . .

Resignirano mi pripoveduje, da so se "privadili vsemu." Tudi on je dal slovo iluzijam o "neodvisnem" farmarju. Preselili so se že večkrat, toda s tem so zamenjali le kraj, vse drugo je pa ostalo pri starem. "Tolaži me le to," je rekel, "da je tudi vaša majnarska obrt na psu . . . Če bi bila vsaj vsako drugo leto dobro letina, pa bi šlo. To pa se zgodi komaj vsakih pet let, druga leta pa komaj životarimo. Vsakoletna kansaška poletna suša tlači farmarja kakor prokletstvo . . ."

Pridružila se nama je njegova žena. Nasmejala se je, ko sem jo spomnil na tip farmarske žene kot jo je včasih sama opisovala.

"Dobro je," je dejala, "da se človek sam ne vidi tako lahko kot ga drugi. V ogledalo gledati pa nimam časa. Sicer pa se človek vsemu privadi. Dela je dovolj za dan in za noč in to otopi človeka, da se ne briga za ostali svet in pozabi na ono drugo, lepše življenje . . ."

Pravila sta mi, da študira sin za živino-zdravnika na višji kmetijski šoli v Manhattanu. "Ampak koliko časa pogoltne to šolanje! — Osnovne šole, potem štiri leta srednje šole in zdaj pet let na državnem kolegiju . . . No, zdaj ima le še eno leto, potem upava, da dobi dobro službo in nama bo mogel kaj pomagati. Doglej seveda . . . zopet bo treba prodati kravo, da bo imel fant za šolnino in druge potrebščine. Toda upanje vendar imava, da pridejo boljši časi . . ."

Vstopila je rdečelična hči. Poznalo se ji je, da ji prija sveži zrak, mleko in maslo in kar je drugega na farmi. Staršem pomaga, toda vedno godrnja, da ne bo vekomaj sužnja, da pojde v mesto, da si najde kakršno koli delo . . . Ko sem se pošalil, ali je ne bi mikalo, omožiti kakšnega farmarja, da bi postala "samosvoja," je vzkipela in mi ogorčeno odgovo-

mila: "Na farmo že ne, pa če bi tudi imel pol Kansasa!" ...

Žena je postavila na mizo steklenico "domačega" vina.

"V okolici smo nabrali nekoliko vreč divjega grozdja, ki je letos vsled suše še posebno sladko. Prilili smo precej vode in dodali nekaj sladkorja, pa je za silo pijača. Res da diši to vino precej po divjini, ampak tako je z vsem na farmi; zakaj naj bi bila za vino izjema?"

Zagotavljala sta mi, da življenje na deželi ne bi bilo ravno slabo, če bi imela sama svojo farmo in bi obsegala vsaj kakšnih tristo dvajset akrov z vso potrebno moderno mašinerijo. Ampak to so sanje, ki se nikdar ne izpolnijo... "Na teh sto šestdesetih akrih pa ni mogoče ustvariti poštenega življenja. — In če bi bilo vsaj naše, kar pridelamo..."

Pritoževala sta se, da pobira lastnik vsako leto sto dvajset dolarjev najemnine, če se kaj pridelala, ali pa ne, potem dobi tretjino vseh pridelkov, povrh tega pa še ukazuje, kaj naj se seje in sadi, računajoč, kaj prinese njemu

največji dobiček. Koruzo in pšenico, pšenico in koruzo, leto za letom. Ni čuda, da je pridelek tako majhen. Nekateri farmerji rabijo umetna gnojila, če je zemlja tako izčrpana kot ta, njun lastnik pa noče prispevati nobenega ficka za zboljšanje zemlje, pa je vendar lastnik.

"Zanj garamo, ki živi v mestu in sedi v senci. S prstom ne gane, da bi zemlja rodila. Ne ene kaplje njegovega potu ni v tej prsti, nobenega kamna se ni dotaknil, ampak svoj delež zahteva, naj je letina, ali pa ne, le zato, ker je slučajno podedoval "pravico" do te zemlje. Če bi bila pravičnost na svetu, bi morala zemlja biti last tistega, ki jo obdeluje, delavcu bi moral pripasti ves sad njegovega dela..."

Povabila sta me, naj pridem na lov na zajce, katerih kar mrgoli po polju. Uničili bodo še tisto pšenično ozimino, kar je je ozelenelo...

Poslovali smo se z dvomljivo tolažbo, da ima vsak stan svoje križe in težave. Farmerji in rudarski gotovo ne zaostajata v tem...

Novakov slovar

PRVI DEL slovarja, katerega se je lotil Zvonko Novak, je, kakor čitam, dodelan in gotov za tisk. S tem je opravljeno ogromno in, kar pada najbolj na tehtnico, zelo važno delo. Vsak narod, ki čita in piše, potrebuje slovarje in če hoče biti v stiku z ostalim civiliziranim svetom, tudi prevodne slovarje. Za nas, ki živimo v deželi, v kateri je angleški občevalni in uradni jezik — četudi so v Illinoisu oficijelno dekretirali, da je ameriški, je seveda angleščina najvažnejša, ker nam je najbolj potrebna. Važna je pa tudi za naše rojake v "starem kraju," ker je najbolj razširjeni jezik na svetu in je zaradi tega njega kulturna in gospodarska vrednost velikanska. Angleško-slovenski in prav tako slovensko-angleški slovar je torej za Slovence živa potreba, katero je na tisoče ljudi že davno občutilo.

Vest, da je prvi del dokončan, je torej treba z vso iskrenostjo pozdraviti. Če bi živeli v razmerah velikih narodov, bi bilo sedaj edino vprašanje, kdaj da bo dotiskan in ga dobimo v roke. Za tako delo ne bi bilo treba trkati na

vrata mnogih založnikov. Angleži imajo glasoviti oxfordski in v Ameriki bolj znani Websterjev slovar, pa prihajajo vsak čas še drugi slovarji na trg in najdejo založnike in kupce. Pri nas pa, kadar je tako veliko delo dovršeno, naleti šele na glavni problem: Kako ga izdati?

Založnikov v tej deželi nimamo. Nekatero organizacijo so poskusile, pa so opustile stvar, ker so bile izkušnje preslabe. Edina knjiga, ki najde toliko odjemalcev, da izdajatelj pokrijejo vsaj najnujnejše stroške, je Ameriški družinski koledar in tudi ta ima več skrbi kot je dobro za normalno človeško glavo. Nekateri pisatelji, ki so izdali svoja dela ob svojih stroških, si gotovo niso izplačali nobenega honorarja.

Pred temi težavami stoji sedaj tudi novi slovar. Sestavljen je, pripravljen je — kako naj se natisne in razpeča? Kdo naj prevzame to nalogo, ko je avtor opravil svojo?

Jasno je, da nam je slovar potreben in v tem slučaju se enkrat po pravici lahko rabi fraza — v narodnem interesu. Angleščina je

potrebna našemu naseljencu vsak dan, kadar gre iskat dela, kadar dobiva naloge v tovarni ali v rovu, kadar se vpiše v unijo in gre na sejo, kadar kupuje listek na železnici ali busu in kadar ga kaže sprevodniku, kadar je brez dela in se priglasa za "relif," kadar gre po "prvi papir" in kadar dela izkušnjo za drugega. Če se hoče vpisati v večerno šolo, se mora posluževati angleščine, če gre v kino, jo mora razumeti. Če je ne zna v teh in stoterih drugih slučajih, poplača svoje neznanje drago. Med njimi so tudi taki, ki imajo večje duševne potrebe in hočejo čitati; če nič drugega, jih mika vsaj to, kar je na zadnji strani Prosvete, Proletarca, Enakopravnosti, ali pa v Mladinskem listu pomešano s slovenščino. Kaj vendar čitajo sinovi in hčere? ... Za to pa ne zadostuje, kar se pobere med tovariši pri delu in v družbi.

Tisti pa, ki so se pravilno naučili angleščine, vedo najbolje, kako potreben jim je slovar. Tudi angleški profesor ne izhaja brez njega in skoraj vsak pisatelj ga ima na pisalni mizi.

Potreba slovarja bi se lahko dokazovala dan in noč in dokazi še ne bi bili izčrpani. In zaradi tega je imperativno, da slovar izide.

Kdo naj ga izda?

Čitam, da se je avtor obrnil do raznih organizacij, ki naj bi s prispevki ustanovile fond za izdajo. To je menda res edina pot, ki vodi do cilja in ker je tako, jo je treba nastopiti. Prepričan sem, da je pri večini organizacij dovolj smisla za kulturne potrebe in naloga, ki jih sedaj kliče, je vsekakor kulturna. Brez pisanja ni kulture, brez slovarjev ni dobrega pisanja; kulturo ustvarjajo ljudje, ki kaj znajo, da pa morejo kaj znati, potrebujejo učnih sredstev in slovarji stoje med temi v prvi vrsti. Pomagati dobremu slovarju na dan, je torej kulturno delo. Zaradi tega ni dvomiti, da bodo organizacije vpoštevale avtorjev apel in omogočile korak, na katerega je velik del našega ljudstva že davno čakal.

Kolikor je mogoče presoditi z vpoštevanjem dejstev, bi taki prispevki pomenili investicijo, ki tudi s čisto gospodarskega stališča ne bi bila izgubljena. Mogoče, da se slovar ne bi zelo hitro razprodal. Zveze s starim krajem so prav sedaj iz razumljivih razlogov težavne, ampak te ne bodo trajale večno. Prišel bo čas,

ko se ladjam ne bo treba bati potapljanja in domovina nam bo zopet blizu kakor v normalnih časih. Takrat bo brez dvoma tudi tam trg za tak slovar, morda še boljši kot tukaj. Slovar je blago, ki ne izgubi hitro svoje vrednosti. Jeziki se sicer menjajo, toda tako hitro vendar ne, da bi slovar postal neraben preden bo razprodan. Stari slovensko-nemški in nemško-slovenski slovarji so še vedno v rabi, dasi je pretekla že resnično dolga doba, odkar so prišli na dan in se je v tem času v obeh jezikih marsikaj izpremenilo. In če bi se tukaj še dobil Kernov angleško-slovenski slovar, bi se tudi še prodajal. Zato bi bila tudi večja naklada bolj ekonomična od premajhne. Važnost angleščine bo — tukaj in v domovini — še naraščala in s tem bo slovar postajal bolj in bolj potreben in bo dobival več in več odjemalcev.

Naši ljudje ga bodo večinoma kupovali za spoznavanje angleščine, ampak gotovo jih bo mnogo med našo mladino, ki bodo posegali po njem za spoznavanje jezika svojih staršev. V šolah, ki so po nekaterih krajih ustanovljene za ta naraščaj, čutijo učitelji silno potrebo po takem učnem pripomočku in če ga bodo dobili, je po pravici pričakovati, da bo mnogo več naših mladih privabljenih v te šole.

Jaz ne dvomim, da bo slovar dobil odjemalce tudi med Angleži. Teh seveda ne bo na milijone, ampak študentov, ki se posvečajo slavistiki in inteligentov, ki se zanimajo za našo literaturo je več kot se navadno misli in ti vsi povprašujejo po dobrih slovarjih. Novakov slovar, kolikor sem mogel po majhnem vzorcu presoditi, je dober in zato mu je treba pomagati do rojstva. Organizacije, ki bodo dale to pomoč, si bodo zaslužile hvaležnost vseh, ki jim je pri srcu naša kultura in ki imajo smisla za potrebe našega ljudstva.

Kanoni namesto masla. Znano je, da je v Nemčiji maslo skoraj nedosežna delikatesa, Goering je pa Nemce potolažil s tem, da so kanoni bolj potrebni kot maslo.

V Parizu izhajajoča nemška *Pariser Tageszeitung* pripoveduje v zvezi s tem sledečo zgodnico: "Neki tujec je prišel v nacijsko gostilno in naročil masla. Ko ga je dobil in poskusil, se mu je obraz skremžil in dejal je: 'Sedaj razumem, zakaj so jim kanoni ljubši.'"

Rastlinstvo in živalstvo

KJE SO V ŽIVLJENJU MEJE? Kaj spada na to in kaj na ono stran?

Včasih se je zdelo, da je odgovor na to vprašanje zelo enostaven; konj je sesavec kakor opica ali lev, ščuka je riba in jegulja tudi, žaba je dvoživka, kača je reptil, vse pa so živali; vrba je drevo in hrast, lipa, bor, smreka spadajo tudi sem kakor tudi hruška, breskev, češplja—in palme, kjer je podnebje vroče, jasmín je grm kakor razni trni in bezgi, vijolica, zvonček, podlesek, astra so cvetlice, jurček je goba kakor mavrah, pšenica je žito, rž gre z njo, vse to so pa rastline. Žival se giblje, hodi, leta ali plava, rastlina pa ostane vedno na mestu, kjer je zrasla. Vse to in še mnogo več nam povesta zoologija in botanika in vse je jasno.

Kar nenadoma pa pride nekoliko znanstvenikov, eden izmed njih se vam nasmeje in vpraša: Kdo pravi to? Komu je vse jasno? In mož, ki se je bavil vse svoje življenje z biologijo, z znanostjo življenja, ki se je učil in opazoval in primerjal in eksperimentiral, pravi, da mu je sedaj manj jasno kot takrat, ko se je začel učiti. Takrat je sprejel vse, kar so mu povedale knjige in profesorji in res se je zdelo "vse jasno." Sedaj pa ima dvome; nekatere je rešil, drugi se pa množe in postajajo bolj in bolj zamotani.

Kje je meja med živalstvom in rastlinstvom, med tema velikima panogama življenja? Seveda, tigra, goloba ali rogača ne bo nihče vpisal v botaniko, krizanteme, maha ali korenja pa ne bo štel med živali. Toda tisto pravilo, da se žival giblje, rastlina pa da je prikovana v tla, nikakor ne velja, ne na eni, ne na drugi strani. Nekatere živali nikdar ne menjajo prostora, nekatere pa le v gotovi dobi svojega življenja. Ostrige, na primer plavajo po morju, dokler so zelo mlade, potem se pa "zasidrajo," to se pravi, najdejo kakšen prostor, kamor se prilepijo in tedaj se nikdar ne ganejo nikamor kot da so prikovane. Rastlin pa je dosti, ki nimajo korenin nikjer v zemlji, ampak plavajo po vodi, ali pa letajo po zraku, kakor jih nosi struja ali pa veter.

Vse to ni nič novega in ne bi znanosti delalo mnogo preglavic, če ne bi bilo med žival-

stvom in rastlinstvom mnogo več in mnogo bolj važnih podobnosti in prehodov iz enega carstva življenja v drugo.

Ko je pred leti indijski učenjak dr. Bose zatrdil, da je v drevju dognal utripanje kakor pri živalih, ki imajo srce in krvotok, se je marsikdo na tihem posmehoval. Nekaterim se je zdelo, da se hoče po sili delati važnega, drugi so mislili, da ga je indijski panteizem premotil in le malo jih je vzelo njegove eksperimente z zelo finim aparatom, ki ga je sam izumil, resno. Sedaj pa jih že mnogo sprejema to za dejstvo, zakaj od tistega časa se je dognalo toliko drugih podobnosti med živalstvom in rastlinstvom, da tako utripanje nikakor ni več presenetljivo. Polagoma sprejemajo strokovnjaki trditev nemškega botanika Gottlieba Haberlandta, da je fizijologija le ena in velja za rastlinstvo prav tako kakor za živalstvo.

Marsikaj, kar je bilo že davno znano, dobiva v luči tega nauka nov pomen in zakon razvoja se nam vidi poglobljen. Rastline ostanejo sicer še vedno rastline, živali pa živali, toda vse skupaj je en rod in življenje z vsemi svojimi neštetiimi razlikami je osnovno eno.

Če dobi biolog kakšno staničje pod mikroskop, mu je včasih težko določiti, ali je živalsko, ali rastlinsko. Rastline kakor živali so sestavljene iz majhnih živih stanic, s katerimi se je življenje na zemlji začelo; v vsaki taki stanici se najde hladetini podobna snov, imenovana protoplazem, naj je stanica živalska, ali pa rastlinska.

Prvo življenje na zemlji se je oblikovalo v takih stanicah, živečih v vročem morju pred približno poldrugo milijardo let. Vsaka taka stanica je bila bitje za sebe in še danes se najdejo neštete enostanične živalce, ki se niso nikdar dalje razvile. Tedanje morje je brez dvoma obsegalo dovolj kemičnih snovi, ki so tem prvotnim bitjem služile za hrano, tako da v tem oziru ni bilo nobenega pomanjkanja. Zemlja pa se je polagoma hladila in morje z njo. Stanice so se pomnoževale z enostavno delitvijo; iz ene stanice sta nastali dve, iz teh dveh štiri in na ta način se je to prvotno pribivalstvo tako pomnožilo, da je začelo primanjkovati hrane, katere priroda ni nado-

meščala. Z ohlajevanjem zemlje je njen kemični laboratorij izgubil sredstva za ustvarjanje novega živeža.

V začetku ni bilo treba iskati hrane; kjer koli je bila stanica, so bile potrebne kemične snovi na razpolago. Sedaj se je to izpremenilo; treba je bilo poiskati, kar je telo, četudi neizrečeno majhno, zahtevalo. Prvo, kar se je živo bitje na zemlji pod pritiskom potrebe naučilo, je menda bilo plavanje. Prvo delo je bilo namenjeno pridobitvi hrani.

Medtem je v proces ploditve poseglo nekaj novega. Stanice so se delile kakor prej, toda zgodilo se je, da se dve stanici po izvršeni delitvi nista ločili, ampak sta ostali skupaj, prav tako tudi, ko sta se razdelili novi dve stanici v štiri. To je bil začetek mnogostaničnih bitij—vse od črva, pa do človeka. Tedaj se je pričela tudi delitev dela: ene stanice so iskale hrano in jo sprejemale, druge so skrbele za gibanje. Organi, ki so bili za to potrebni, so se polagoma razvijali in spopolnjevali in novi so nastajali in s tem so nastajale nove varijacije in nove vrste, te so se bolj in bolj razlikovale med seboj in življenje je postajalo bolj in bolj pestro in raznovrstno. V poldrugi milijardi let so se iz enostaničnega bitja, ki se je naučilo plavati, razvile vse živali, kar jih je danes na zemlji in tiste, ki so v teku razvoja izmrle.

Druge stanice se niso naučile svojevoljnega gibanja in bi bile morale poginiti, če se ne bi bile naučile nekaj drugega; iz vode in nekega ogljikovega plina so začele izdelovati hrano. Vse zelene rastline vsebujejo neko kemično snov, imenovano klorofil. Ali so imele tiste prvotne stanice že to snov, ali pa kakšno njej podobno, se pač ne more dognati, ampak s pomočjo te kemikalije so iz vode in plina izdelavale rastlinski sladkor in kar jim je bilo potrebno za hrano. Te stanice so se delile in razvijale kakor one druge, v drugi smeri kot one in iz njih je v enakem dolgotrajnem razvoju nastal rastlinski svet. S tem, da so se ta bitja naučila izdelavanja hrane, je zanje odpadla potreba selitve in večina rastlin si je ustvarila korenine, s katerimi se je utrdila v zemlji in ne hodi, ne plava in ne leta.

Ampak delitev, ki je nastala v tisti prastari dobi, ni tako popolna, da bi mogla biti vsaka zveza pozabljena. Še vedno imamo bitja, o katerih se ne more natančno določiti, ali

spadajo v živalski, ali v rastlinski svet. Na stoječih vodah se, na primer, spomladi pogostoma naredi neka zelenkasta povlaka, o kateri ljudje navadno mislijo, da pokvari ali zastrupi vodo. Če se dene nekoliko te zelenjave pod drobnogled, se natančno opazijo žive stanice; nekatere med njimi imajo sposobnost, da plavajo kakor znane enostanične živalce, obenem pa vsebujejo klorofil, ki služi rastlinam za izdelovanje hrane. Imajo torej lastnosti, ki se smatrajo za živalske, obenem pa take, ki se pripisujejo izključno rastlinam. Ali naj jih prištejemo živalim ali rastlinam? Ali pa so vezilo, ki ga je priroda pustila, da spaja rastlinski z živalskim svetom in nas spominja na enotnost vsega življenja?

Gotovo je, da je vsa priroda z vsemi svojimi navideznimi nasprotji ena. Njene sile—ali bolje rečeno, njena sila v svojih raznih oblikah deluje v vsem vesoljstvu in v vseh njegovih delih. To mora veljati tudi za življenje, ki je le ena oblika njene sile.

Kakor se je na eni strani ostriga—in mnoge druge živali—prilagodila negibčnemu življenju rastlin, tako se na drugi strani nekatere rastline hranijo na način, ki ga navadno pripisujemo le živalim. Na suhem in v vodi so rastline, ki se hranijo kakor mesojedne živali, love enostanične živalce, pa tudi muhe, hrošče, celo miši in podobne živali. Aparati, ki jim služijo za lov in za prebavo, so, zlasti v nekaterih slučajih tako komplicirani in obenem tako dovršeni, da bi delali čast vsakemu izumitelju. Prebavni soki, s katerimi roparska rastlina izsesa iz svojega plena, kar je prebavno in predela v hrano, so zelo podobni živalskim prebavnim sokom. Nekatere teh rastlin so celo na oko bolj podobne nenavnim živalim kot pa rastlinam.

Tudi če ne bi bilo teh izjem, se sorodstvo med obema panogama prav močno izraža v hrani. Zdelo bi se smešno, če bi kdo trdil, da imajo rastline rade mleko. Pa vendar borovnice imenitno uspevajo ob posnetem mleku, kar je dognal pokojni dr. Coville, ko je eksperimentiral pri poljedelskem oddelku ameriške vlade. Najbrže imajo s tem kaj opraviti bakterije, katerih je mnogo v mleku kakor tudi v zemlji.

Hrana, ki jo rastline dobivajo iz zemlje, je v marsičem podobna živalski—in, kajpada človeški hrani. Za živalsko kri je potrebno že-

lezo, prav tako pa je tudi potrebno za rastlinski klorofil. Če je človek trajno bled, pravimo, da je slabokrven, zdravnik pa pravi, da nima dovolj železa, ki je potrebno za krvno rdečilo. Če nima rastlina dovolj železa, se ji godi podobno, njeno zelenilo pobledi in videti je bolehnata. Dušik je potreben živali kakor tudi rastlini. To velja tudi za magnezij, o katerem je bilo že davno znano, da ga potrebujejo rastline, sedaj so pa dognali, da je človeku enako potreben.

Žival potrebuje vode, prav tako jo potrebuje rastlina, večinoma še več. Kakor so pa izjeme med živalmi, tako se najdejo tudi med rastlinami. O velblodu je znano, da si lahko napolni želodčne shrambe z vodo za dolgo časa; razne manjše živali v puščavah izhajajo dolgo brez vode. Prav tako imajo kaktusi posebne celice, v katerih lahko shranijo toliko vode, da izhajajo do prihodnjega dežja, kar traja v puščavah večasih cele mesece in tudi več.

Nekatere rastline se uče iz izkušnje in kakor človeški organi, tako se tudi njihovi z vajo utrjujejo. Dobro znana je zaradi svoje občutljivosti mimoza, lepa rumena rastlina, ki povese svoje vejice in pritegne svoje liste kakor da je povenela, čim se je kaj dotakne. Dva profesorja na illinoiški univerzi sta porabila to lastnost za vrsto nenavadnih in zanimivih eksperimentov. Mimozina oslabitev traja le nekaj časa, potem se njene vejice zopet polagoma dvignejo in rastlina postane normalna. Učenjaka sta, ko so se vsled dotika vejice poveznile, privezala na eno prav majhen utež. Ko se je rastlina vračala v normalno stanje, je ta vejica morala dvigniti utež. Izprva se je bolj počasi dvigala kot svobodna veja na drugi strani iste rastline. Čez nekaj časa se je pa dvigala kakor da je prosta. Polagoma sta profesorja prav po malem povečavala utež in nadaljevala te poizkuse približno mesec dni. Nato sta privezala na vsako teh dveh vej enak utež in sta dognala, da je imela veja, ki je prebila vse vaje, več kot za štirideset odstotkov več moči za dviganje kot ona, ki ni imela nobenih vaj; in povrh tega se je ta veliko prej "utrudila." Prav tako je delavčeva roka močnejša od lenuhove.

S spektroskopičnimi preiskavami je dr. Coulter dognal, da je snov, ki daje krvi rdečo barvo osnovno kemično enako sestavljena kakor snov, ki daje rastlinam zeleno barvo. Od-

tod najbrže izhaja oboja potreba železa. Po tem se da soditi, da se je morala taka osnovna snov ustanoviti že v prvotnih stanicah, preden so se razdelile na eni strani v živali, na drugi pa v rastline.

Rastline poznajo razliko med svetlobo in temo, če ne vse, pa vendar mnogo njih. Med živalmi, katerih večina ima oči, se pa tudi najdejo nekatere, ki so popolnoma slepe. Sončnica ima svoje ime od dejstva, da obrača svoj cvet za soncem. Pred par leti je bilo zaradi tega po ameriških listih precej prepira in mnogo trditvev, da je to obračanje le pravljičica. Vsakdo se pa lahko prepriča, če opazuje to veliko cvetlico, da se res suče, dokler ne postane cvet tako velik in vsled tega težak, da postane obračanje nemogoče. Mnogo cvetlic gre zvečer "spat"; kdor koli ima košček vrta ali pa v hiši nekoliko loncev s cvetlicami, pozna tulipane in mnoge druge, ki zvečer zvijejo svoj cvet in ga zjutraj zopet odpro. Na drugi strani so rastline kot tobak, ki so čez dan, vsaj kadar sije sonce, videti kot zvenele, zvečer pa vzcveto. Večina rastlin gre "za soncem." To se prav lahko opazuje v hiši, kjer uspeva tista stran, ki je obrnjena k oknu bolj od nasprotne, ki sili kolikor le more k luči. Ljubitelji rastlin jih zato obračajo, da dobivajo vse strani svetlobo in bolj enakomerno uspevajo. To je razlog, da dobivajo cvetličnjaki luč od zgoraj. Kljub temu, da rastline nimajo, kar je znano, oči, je občutnost za svetlobo nedvomna, iz česar bi se dalo sklepati, da imajo kaj živcem podobnega.

Mnogo rastlin ima čut dotika, kar kažejo zlasti raznovrstne ovijavke. Brez tega čuta bi bilo brez pomena, nasaditi fižol okrog droga, slak okrog mreže, ali bršljan ob steni. Vsakdo pozna trtine niti, ki se iztezajo, dokler ne najdejo kakšne palice, veje, niti, da se opri-mejo in se potem ovijejo tako trdno kot da so narejene iz močne žice.

Korenine rastlin imajo čut, ki je podoben našemu okusu in jih navaja, da se izogibajo prsti, katere ne marajo, pa rastejo hitro in postanejo krepke v oni, ki jim je všeč. Očiten je čut teže, ki jih navaja, da rastejo navzgor. V tem oziru jih ni mogoče premotiti. Kakor koli je zrno vrženo v zemljo, kal se bo vedno tako obrnila, da zraste navzgor. Kakor za semena velja to tudi za čebulčke in korene, iz katerih najde kal vedno pravo pot.

Kakor med živalmi, tako so tudi med rastlinami zajedavke, ki žive od drugih. Nekatere uspevajo najboljše, če so same zase, druge pa rastejo najboljše v velikih skupinah ali pa v soseščini gotovih drugih rastlin, prav kakor so v živalstvu samotarji in črede, živali, ki se drže le svojega rodu in take, ki sklepajo prijateljstvo z drugimi.

Toliko podobnosti bi se lahko naštel, da bi se z njimi napolnila knjiga. Čim bolj strokovnjaki raziskujejo, tem več jih najdejo in to vzbuja mnenje, da jih bo sčasoma prišlo še več na dan. Med zadnjimi odkritji je to, da imajo rastline podobne žlezne kemikalije kot

živali—vštevši človeka—in kakor vplivajo nekateri žlezni hormoni na človekovo rast in, če so preobilni povzročijo hrusta, če so pa pičli, pritlikavca, tako menda vpliva podobna kemikalija v rastlinah na njih rast. Kadar jo dovolj preučje, upajo, da bodo lahko z njeno pomočjo po volji delali rastlinske orjake in palčke.

Vsi rezultati teh študij pa bolj in bolj potrjujejo nauk, da ustvarja življenje mnogo vrst, da pa je v bistvu eno kakor priroda sama.

Filozofija iz tega lahko izvaja svoje sklepe.

Nekoliko spominov

KO JE HITLER VDRL V AVSTRIJO, se je bal Čehov, ki bi mu bili takrat lahko naredili neznanske sitnosti, zakaj strategično važni Krkonoši in ondotne moderne utrdbe so bile v njihovih rokah, njih armada je bila izvrstno oborožena in bi se bila lahko merila s tistimi nemškimi četami, ki so okupirale Avstrijo. Tedaj je Hitler v dveh dneh petkrat javno izjavil, da so in da bodo Nemci in Čehi vedno prijatelji in če bi kdaj nastal med njimi kak nesporazum, da ga bodo rešili s pogajanjem in z razsodbo, nikdar pa ne z vojno.— Znano je, kakšno obliko je malo pozneje dobilo to "večno" prijateljstvo.

Ko je bila čehoslovaška kriza na vrhuncu, je Hitler nujno potreboval poljsko nevtralnost in podporo, pa je dne 26. septembra v Berlinu čestital Poljakom, ker "so tako zdravega razuma" in zagotavljal: "Nemci in Poljaki so dva naroda, ki bosta vedno živela in nobeden izmed obeh ne bo mogel ugonobiti drugega." — O četrti delitvi Poljske ni treba izglubljati besed.

Po zapečatenem monakovskem izdajstvu je Hitler podpisal pogodbo z Anglijo, ki je Chamberlaina tako navdušila, da je Angležem obljubil neskaljen mir "vsaj v našem času." — Komaj eno leto tega našega časa je minilo in nemško-angleška pogodba je raztrgana cunjca.

Delati obljube, sklepati pogodbe, pozobati svoje besede, poteptati pogodbe je najmilejša Hitlerjeva zabava, ob kateri je uspeval in se redil — doslej. To ni razodetje nobene skriv-

nosti; kdor ni slep in gluhi in ne živi kot puščavnik, je moral spoznati to, ker je postalo tako navadno kakor vzhajanje in zahajanje sonca. Stalin ni slep, ni gluhi in Kremlin ni pušča, pa vendar je naročil Molotovu, da je podpisal pogodbo z Ribbentropom. In Hitler je naznanil svojemu narodu, da sta Nemčija in Rusija odslej za vekomaj prijateljici. Prav to je nekdanj pravil Čehom in potem Poljakom.

Šest let ni Hitler zamudil nobene prilike, če je mogel udariti po Rusih, po boljševikih, po komunistih. Več kot enkrat jih je imenoval "navadne, okrvavljene zločince" in Rusi so mu bili "narod, v katerem se bestijalna okrutnost na nenavaden način družji z neverjetno lažnivostjo." Leta 1935 je Hitler izjavil, da "bi se rajši obesil kot sklenil nenapadalno pogodbo z Rusijo." V času čehoslovaške krize je Goebbels označil sovjetske voditelje (med katerimi sta tudi tedaj bila Stalin in Molotov) za histerične in kriminalne politične norce. Takrat je bila namreč Rusija najodločnejša zagovornica Čehoslovaške.

Ali niso v Moskvi nikdar slišali, kako so govorili Hitler in njegovi tovariši o Rusih in boljševikih? Če pa so — ali so nemara pozabili? Ali ne vedo več, kako je Hitler grozil Ukrajini in pravil Nemcem, kaj bi vse storil, če bi imel uralsko gorovje in Sibirijo?

Hitler je sklenil pogodbo z Rusijo in se ni obesil. Rusi so po naravi neverjetni lažnivci, pa je vendar podpisal pakt z njimi. Stalin je vtaknil vse žalitve v žep in se je pogodil.

Koliko verjameta sama v to, kar sta podpisala?

Hitler si zaenkrat ne more pomagati in izpolnjuje pogoje, ampak če bi še kdaj dobil proste roke, ni treba ugibati, kam bi zamahnil.

Stalin ne more pozabiti, kako je Chamberlain žalil njega in Rusijo. Tudi Hitlerjeve žalitve so le spravljene, pa ne pozabljene in ne odpuščene.

Hitler in Stalin sta "zaveznika," vsa politika Rusije pa je naperjena proti Nemčiji. Baltiške dežele so ji dovolile koncesije, ker

jim Nemčija ni mogla pomagati. Tudi najžalostnejša epizoda, vojna s Finsko je sovražen akt proti Nemčiji, ki je upirala svoje oči v otoke Baltiškega morja, pa ji Rusija sedaj grozi, da preseka njeno "življensko črto s Švedsko," odkoder dobiva svoje najboljše železo.

Vsi spomini niso splavali po vodi. V Berlinu niso pozabili, v Moskvi tudi ne. Ne tu, ne tam ne verjamejo v pogodbo in ne eden ne zaupa drugemu. Oba čakata le na priliko, da ukaneta drug drugega in — oba vesta, da je tako.

Žensko poglavje

UMETNO HUJŠANJE

V AMERIKI je postalo reduciranje neke vrste religija in nekoliko milijonov prisega na njen evangelij. Res je, da tehta približno ena petina prebivalcev več kot bi bilo treba. To pa še ne pomeni, da je vsak predebil, komur kaže tehtnica par funtov več kot se smatra za "normalno" z ozirom na njegovo visokost. Ampak številu tistih, ki imajo res kaj preveč slanine na sebi, se pridružuje še ogromna četa takih, večinoma "nežnega" spola, ki ne nosijo nič preveč mesa po svetu, ampak mislijo, da so tem bolj nežne, čim bolj so suhe. Ta manija se je porodila nekako v času svetovne vojne, o kateri sedanja generacija komaj kaj ve, ko so si dekleta začela striči lase, kar ne bi bilo nič neumnega, dasi tudi dolgi lasje niso napačni, če se podajo glavi. Pri laseh pa ni ostalo; nekaterim sladkim punčkam je prišlo v glavo, da morajo postati v vsem podobne fantom in v modo je prišla tista nenaravna figura, ki je zatajevala vse, kar je od začetka sveta bilo ženskega, fantovska pa je bila vendar le v domišljiji in še ta se je morala napeti do skrajnega.

Pozneje se je to ublažilo. Spoznale so, četudi ne vse, da je narava ustvarila žensko telo drugače od moškega—in imela je tehtne razloge za to—in da posnemanje fantovstva prav nič ne poveča ženskega čara. Zlasti če je v Hollywoodu kakšna zvezda brez strahu pustila svojim oblikam naravno oblino, je moda dovolila to tudi lepoticam, ki niso filmske

zvezde. Stremljenje po vitkem stasu je pa vendar ostalo.

Ljudem, ki verujejo v profit in ne porajajo preveč, odkod da pride, to seveda ni moglo ostati skrito in so bili pripravljene pomagati na svoj način. Tako je postalo "reduciranje" velik biznes in kdor hoče shujšati, ima na izbero toliko raznovrstnih sredstev, da je v zadregi, katerega naj se najprej loti. Zakaj skoraj vedno lahko stavite, da poseže gospodična—ali pa gospa—če ji prvo ni pomagalo, po drugem, morda bolj mikavno oglaševanjem in nekatere ne odnehajo, dokler ne obredejo vsega trga. Naposled jim ne bi bilo zameriti te zabave, dasi je včasih proketo draga, če bi bila res zabava in ne bi bilo nobene nevarnosti v njej. Prav v tej juhi pa je grda muha in zdravniki so postali vznemirjeni in resno svare. Vedno več pacientov, ponajveč ženskega spola prihaja k njim z razmajanim zdravjem, ki so si ga nevede pokvarile z umetnim hujšanjem.

Na trgu so vsakovrstni aparati in vsakega hvalijo oglasi kot najzanesljivejše sredstvo za shujšanje na zabaven način. Nekateri so podobni biciklu, ki se obrača, ampak ne premika in pritiskanje mora biti precej močno. Potem so vsakovrstni pasovi, priprave za natezanje, dvigala in druge nenavadne telovadne naprave. Druge tvrdke priporočajo pasove, ki se nosijo pod obleko in baje brez vseh neprijetnih občutkov odmasirajo tolščo. Na

drugi strani so raznovrstna zdravila v obliki kroglic, tablet, kapljic; razna olja, mineralne vode itd. so "garantirana sredstva" za odpravo nepotrebne masti. Dosti je med temi takih, ki človeku res pomagajo, da shujša in mu pripravijo "garantirano" pot do prezgodnjega groba.

Telovadba, hoja, kolesarjenje je vse dobro za zdrave ljudi, prav tako kakor športi, če se ne pretiravajo. Ampak "reduciranju" ne služijo. Profesor A. Steinhaus v Chicagu je izračunal, da bi moral človek, če hoče trajno izgubiti le en funt, žagati drva deset ur in pol, boriti se z rokami pet ur in pol, z mečem osem ur, igrati ping pong sedemnajst in pol, igrati biljard dva in trideset ur in pol. Če bi hotel s tekanjem odpraviti en funt, bi moral sto devet in dvajsetkrat preteči po sto sežnjev v desetih sekundah, če s hojo, bi moral prehoditi sto štiri in štirideset milj po dve milj na uro. In če bi to storil, bi prišel domov lačen kot volk, bi jedel kot volk in bi ne le nadomestil, kar je izgubil teže, ampak bi pridobil še več. Kar velja za vse vrste telovadbe, velja tudi za masažo, ki vpliva na enak način in ima enake posledice.

Mnogo ljudi živi v trdni veri, da bodo pustili sodček v parni kopeli, če bodo dovolj pogostoma zahajali tja in sedeli v najbolj vroči pari. Ni dvoma, da je taka kopel v gotovih slučajih priporočljiva in je dobra tudi s stališča snage. Toda kdor misli, da se da salo izpotiti skozi kožo, ima slabe pojme o naši naravni odeji. Izpoti se pač nesnaga razne vrste; ta navadno ne tehta prav mnogo, pač pa postane človeku vroče in dobi občutek suše, pa se zaradi tega napije vode in stara vaga se vrne.

Ali so boljša mazila in kreme, katerih je v oglasih mnogo vrst? Včasih vidite sliko debeluha, preden je rabil "žavbo," poleg pa drugo brez trebuha, ki ga je mazilo v šestih tednih odjedlo. Tudi posebna mila prodajajo z enakimi prijetnimi obljubami. Gotovo, vaša listnica bo shujšala, če boste kupovali te reči, to bo pa tudi vse, kar se bo reduciralo. Neko tako mazilo ima prijetno dišavo; to pa ni vse. Če kupite majhen lonček za "samo" deset dolarjev, dobite navodilo in "znanstveno" razlago metode: če maščoba oksidira, se izpremeni v vodo, torej ni treba nič drugega kot izsušiti špeh. To se baje doseže, če se namaže telo

z oglaševanim mazilom. Ne le, da ta reč nič ne koristi, ampak lahko resno škoduje s tem, da mazilo zamaši mnogo kožnih luknjic, vsled česar telesna temperatura naraste, strupene snovi ne morejo skozi kožo iz telesa in lahko povzročijo hude posledice, če pa se je pri tem telesna teža za kakšno unčo znižala, nadomesti to kozarec vode in celo vlaga iz zraka.

Nekateri aparati so komplicirani in to naredi na marsikaterem kupcu velik vtis. Eden je narejen tako, da stopi človek vanj in tedaj ga obdelujejo nekakšni valarji, ga gnetejo, valjajo, sujejo po cele ure. Stroj je drag, ne koristi, pač pa lahko poškoduje kožo in včasih tudi, kar je pod njo.

Zelo v modi so tudi dristila. Ideja, da se s pomočjo odvajalnih srestev shujša, je lahko razumljiva. Toda če niso taka zdravila potrebna iz naravnih razlogov, je njih raba skrajno nevarna za prebavo, za želodec in črevesje, za obisti in srce in eventualno za jetra. Mnogo laksativnih sredstev, ki jih občinstvo smatra za nedolžna, vsebuje strupene snovi in če se njih raba nadaljuje, se naberejo v telesu in vplivajo prav tako kakor če bi zavžili strup. Tako je na primer z ricinovim oljem (castor oil), ki ga nevedne matere včasih dajejo celo otrokom. Ricin, kot pravi dr. Edward Parrish, je strupen protein, ki oslabi želodec in poškoduje tkaninske mrežice čreves. Drugo, zelo mnogo rabljeno sredstvo je epsomska sol (Epsom salt). Dr. Parrish pravi, da je uživanje te soli povzročilo mnogo nevarnih bolezni in smrtnih slučajev. Tudi trajno pitje mineralne vode, naj bo te ali one vrste, povzroča, kot trdijo izvedenci, v mnogih slučajih resne želodčne in črevesne neredne, iz katerih se pogostoma izlevijo težke bolezni.

S tem ni rečeno, da ni slučajev, v katerih je treba prebavi pomagati s sredstvi, katerih ni v vsakdanji hrani, ampak če je to potrebno, je najbolje, vprašati zdravnika, ki bo vedel, kaj je priporočljivo v enem in kaj v drugem slučaju. Nikdar pa ni pametno, posluževati se takih sredstev za odpravljanje tolšče.

Če ima telo res preveč teže in se je mora iznebiti zaradi zdravja, je le en način, ki vodi k temu cilju, ne da bi na eni strani škodoval prav toliko, ali pa še več kot na drugi koristi. To je reguliranje uživanja hrane ali "dijeta." To pa je posebno poglavje, ki je v splošnem zelo zanemarjeno in razne dijete so povzročile

toliko škode, da je to vznemirilo mnogo zdravnikov in izvedencev na polju živeža. Zadnje čase je izšlo nekoliko knjig, ki se bavijo s to snovjo in strokovnjaki prihajajo do enega zaključka: Večina tistih dijet, ki so v modi, ne doseže cilja, ali pa naravnost škoduje. Mnogo ljudi, ki hočejo shujšati, prisega na "tekočo dijeta." Eden veruje v pomarančni sok, drugi v limoninega, ta v paradižnike, oni v grozdov sok, nekateri pa v mleko, o katerem pravijo, da vsebuje vse, kar je telesu potrebno. To sicer ni popolnoma resnično, pa če bi tudi bilo, bi bila taka dijeta zelo napačna, zakaj prebavni sistem ne potrebuje le tistih snovi, ki jih telo zahteva in ki ostanejo v njem, ampak tudi grobe materije, ki jo sistem izloči, brez katere pa črevesje otrpne in neprebavnost je neizogibna posledica tega pomanjkanja.

Nekaj časa je bila zelo v navadi "hollywoodska dijeta" in njej podobna "osemnajst-dnevna dijeta." Naravno, filmske igralko so same lepotice—četudi so pogostoma resnično velike umetnice take, ki ne bi dobile prvih cen pri nobenem lepotnem tekmovanju—torej mora biti njihova hrana vzorna. No, tudi nekatere slavne zvezde so se ukanile s svojo dijeta in zdravniki so včasih imeli težko nalogo, da jih rešijo. V glavnem je ta dijeta osnovana na sadnih sokih in proteinih. Če bi shujšanje bilo edini namen, je s tem gotovo dosežen. Dosežena je pa tudi taka telesna oslabitve, da izgubi sistem vso silo odpora in lahko podleže vsaki bolezni, ne glede na to, da izvirajo bolezni

že iz te oslavitve in imajo pogostoma fatalen konec.

Pogoj za vsako dijeta je, da daje telesu dovolj kalcija, fosforja, železa in drugih mineralij, nadalje potrebnih vitaminov in povrh tega grobih snovi, ki jih zahtevajo prebavni organi, da morejo opravljati svoje naloge in ostati zdravi. Iz tega sledi, da mora biti hrana raznovrstna, le da se za namen shujšanja uživa v manjših množinah. Vsaka dijeta, ki se omejuje na dvoje ali troje živil, je nezadostna in škodljiva. Nasprotno pa dijeta, ki daje telesu potrebne mineralije, vitamine in prebavnim organom grobih snovi, vse v zmanjšani meri, ne vzame sistemu moči, odpravi pa težo, ki jo mora debeluh nositi po svetu in ki ga telesno in duševno ovira. Za to metodo ni treba nobenih aparatov, nobenih gumijevih pasov, nobene "specifične" kozmetike, nobene posebne gimnastike in nobenega resničnega stradanja, to se pravi, telesu ni treba odreči ničesar, kar potrebuje za ohranitev zdravja in moči. Taka dijeta ne postane enolična in ne naredi človeka nervoznega, kar je začetek vsakovrstnih bolezni. Na tak način doseženo shujšanje je trajno, razen če se človek vda požrešnosti in s tem pokvari, kar je dosegel. Posluži naj se je pa le tisti, ki ima res preveč sala, ne pa normalno dekle, ki hoče biti tenko le zaradi mode, pa ne pomisli, da s tem žrtvuje snovi, ki so telesu potrebne, da črpa iz njih svojo moč. Tiste, ki mislijo, da se bodo fantom prikupile, če bodo suhe, se zelo motijo, kajti skoraj vsak moški ima žensko rajši tako kot jo je priroda hotela.

Preko Alaske v Sibirijo

LETA 1867 so Zedinjene države kupile Alasko od carske Rusije za malo več kot sedem milijonov dolarjev. Ta nakup je nalletel na mnogo ostre kritike in ljudje so ga imenovali "Sewardovo prismojenost." To je bilo lahko razumeti; saj je bilo o deželi komaj kaj drugega znano kot da leži visoko na severu od Lednem morju, da so Eskimi skoraj edini prebivalci in iz tega so večinoma skleпали, da je bil denar vržen proč, da ne bodo Zedinjene države nikdar dobile centa od tega kraja, da se nikomur ne bo ljubilo, hoditi

zmrzavat v te snežne puščave in da se sploh ne bo moglo nič početi s to deželo. Je že res, da so tam živali z dragoceno kožuhovino in v morju ribe, ampak to še ne opravičuje izdatka sedmih milijonov dolarjev dobrega ameriškega denarja.

V prvih pet in tridesetih letih je imela vlada več kot devet in pol milijonov dohodkov od davkov in carin, kožuhovine, ribe in zlato so pa prinesli najmanjše sto petdeset milijonov. Od tistega časa nihče več ne govori o prismojenosti nakupa.

Alaska meri okrog 586 tisoč četvornih milj, obljudena je pa tako pičlo, da pride približno na deset milj en prebivalec; njih skupno število, všteti Eskime in Indijance se ceni na šestdeset tisoč. Razlogov za to je mnogo; Alaska je daleč od glavnega ozemlja Zedinjenih držav in do zadnjega časa je bila edina zveza z ladjami, ki večinoma plujejo iz Seattla, Wash. Sedaj se seveda tudi Alaska lahko doseže z letali. To pa vendar ni komunikacija, ki bi služila naseljevanju v znatni meri. Večjo privlačnost je imela Alaska le v časih, ko se je v ondotnih vodah in hribih odkrilo zlato, kateremu so podjetni ljudje z avanturističnem nagnenjem vedno sledili. Nekateri so tam res našli "srečo," drugi niso prinesli s seboj nič drugega kot izkušnje—in ne vedno vesele.

Sever je v splošnem vedno imel slabo ime, kar je največ povzročil mrz, označevan za "sovražnika življenja." Zadnja leta se je začel sloves severa nekoliko popravljati. Mnogo je v tem oziru storila Steffensonova knjiga "Prijazni sever" (The Friendly Arctic); potem so prišli obsežni eksperimenti v Sibiriji, za katere je imel največ zasluge profesor Šmid in pokazalo se je, da je tudi ned severnim pasom mogoče civilizirano življenje. Pred par leti so Zedinjene države naselile par sto farmarskih družin, ki so vsled vremenskih nezgod doma izgubile vse, v nekem kraju Alaske in dasi je v začetku bilo storjenih precej napak, je večina naseljencev ostala tam in kmetuje in prideluje kakor bi v Wisconsinu ali v Dakoti.

Sedaj prihaja notranji oddelek ameriške vlade z nenavadnim predlogom. Na svetu je danes nekoliko milijonov ljudi brez domovine. Večinoma iz političnih razlogov so morali zapustiti svoje dežele; majhna manjšina je našla novo pristrežje, ogromna večina pa visi med nebom in zemljo in ne ve, kje bo konec romanja iz ene dežele v drugo. Predsednik Roosevelt je pred kratkim priporočil študiranje problema, kje bi se našli kraji, v katerih bi ti moderni Ahasverji mogli dobiti zavetje. V obširnem poročilu izreka notranji oddelek mnenje, da bi Alaska v tem oziru lahko v veliki meri pomagala.

To je vprašanje, o katerem morejo avtoritativno govoriti le tisti, ki poznajo razmere in pogoje v Alaski natančno in ki imajo poleg

tega tudi dovolj smisla za potrebe političnih beguncev. Da so mnenja razdeljena, je naravno in s katere koli strani se gleda, je problem v kapitalistični družbi težaven, ker se ne more rešiti brez denarja, apel na privatne investicije pa najde odziv navadno le tedaj, če more kapital pričakovati zadosten profit. Kako naj bi se naseljenci varovali takega izkoriščanja, da ne bi postali popolni sužnji kapitala, ne bo lahko povedati; ker pa se tisti, ki se potaplja oprijema slamke, je verjetno, da bi jih na stotisoče sprejelo vsak pogoj brez posebne kritike, le da bi mogli naposled reči: "Tukaj smo, tukaj lahko ostanemo."

Ali postane Alaska na ta način nova domovina za večje množine brezdomovincev, pokaže bližnja bodočnost. Ampak tudi tisti, ki presojuje to vprašanje pesimistično, so prepričani, da dobi dežela prej ali slej mnogo večje število prebivalcev od sedanjega.

V zvezi s tem je zanimivo, da skušajo ustvariti fizično zvezo med Zedinjenimi državami na suhem. To se zdi skoraj fantastično, pa vendar ne bi bil nikakršen čudež, če se to zgodi. Vsa stvar je že toliko dozorela, da bo kongres v Washingtonu imel odločati o njej.

Mešana kanadsko-amerikanska komisija priporoča, da se zgradi za začetek pet in dvajset čevljev široka, gramozna cesta od Hazeltona v Britski Columbiji do Fairbanksa v Alaski. Ta cesta bi bila tisoč dve sto milj dolga in cenijo, da ne bi stala več kot petnajst milijonov. Trije kanadski in en ameriški inženir so pregledali nameravano progo z letalom. Dva prostovoljca, Kanadec Slim Williams in Pittsburžan John Logan sta jo pa prevozila z motornim kolesom, s čimer sta dokazala, da ni nobenih takih zaprek, ki bi onemogočile zgradbo ceste v onih krajih.

Alasko je v komisiji zastopal inženir Donald McDonald. On predlaga, da se od Fairbanksa zgradi druga, šest sto milj dolga cesta do zapadnega rta na Sewardovem polotoku. Odtod je le tri in petdeset milj do Vzhodnega rta v Sibiriji. Vmes je seveda morje. McDonald je pa prepričan, da bi se brez posebnih težav lahko zgradil pod vodo, ki je tam razmera plitka tunel, da bi spajal Ameriko z Azijo. Pravi, da je Rusija pripravljena, sodelovati pri tem in gradi motorno cesto, ki je

že od polovice Sibirije dogotovljena in upajo, da bo do leta 1942 dosegla Vzhodni rt.

Ideja ni popolnoma nova. Že leta 1886 so govorili o mednarodni cesti do Berinškega morja in neka brzojavna družba je poslala zemljemerce, žice in drug material v tiste kraje z namenom, da ustanovi brzojavne črte. Pozneje je opustila ta namen in Indijanci še vedno rabijo zapuščene žice za svoje potrebe. Sedaj so razmere veliko bolj ugodne, tehnične zapreke se z lahkoto premagajo, korist take zveze je bolj jasna in če se kongres navduši za stvar, boste lepega dne sedli v Chicagu,

New Yorku ali Clevelandu v avto, se odpeljali v Kanado, v Hazeltonu napolnili tank z gazolinom in jo odkadili v Fairbanks, od tam do Port Walesa, potem pa po tunelu v Sibirijo. Tam bodo imeli Rusi svojo cesto dogotovljeno, vojna bo končana in če vas bo mikalo, pojdete lahko pogledat, kaj delajo v demokratizirani Moskvi, v Berlinu brez Hitlerja, ali pa kjer koli v Evropi, ne da bi vam kdaj bilo treba rabiti drugo prevozno sredstvo kot svojo Lizko.

Danes so to še sanje, v doglednem času se pa lahko izpolnijo in enotnost sveta vpiše novo pridobitev v svojo knjigo.

Tehnika zavarovanja

Angleška admiraliteta poroča . . .

Iz uradnih berlinskih krogov poročajo . . .

Po zanesljivih poročilih iz Osla . . .

Finsko vojaško poveljništvo naznanja . . .

Tass energično zanikuje in trdi . . .

In tako dalje.

* * *

ZBEGANI ČITATELJ se vrti v kolobarju in ne razume, kako da so danes še enkrat ubiti tisti, ki so bili že pred tednom pokopani, da napada podmornica trgovske ladje, ko je bila že davno potopljena, kako da so se vrnila oboja letala, ko so zelena uničila vse modre in vsa modra vse zelene. Kako naj spravi v sklad včerajšnje vesti z današnjimi, ko mu pamet pravi, da si nasprotujejo kot laž in resnica, pa vendar prihajajo iz enih virov . . .

Če so bo čitatelj preveč ukvarjal z razvozljavanjem tega vprašanja, pride neizogibno v norišnico, davno preden bo vojna končana. Edini svet, ki se mu more dati, je ta, da naj se uči od Tomaža, ki ni hotel verjeti, dokler ni položil prsta v rano. Če potrđita kakšno vest obe strani, oziroma vse strani, zakaj ta vojna je mnogostranska in v nekaterih slučajih sta si dve sili prijateljski, v drugih pa sovražni, tedaj je precej verjetno, da je poročilo resnično. Tako je tudi, če se poroča kaj, kar se absolutno ne bi bilo moglo zgoditi drugače kot tako kakor naznanjajo. Sicer je pa dvom vedno priporočljiv, pa naj se stvar tiče tistih, s katerimi simpatizirate, ali pa onih, ki bi jih vtopili v žlici vode. Kadar bo vojna končana, bomo zvedeli, kdo je bolj debelo lagal

in še tedaj bomo morali čakati, preden pride vsa resnica na dan.

Kdor ni premlad, se bo spominjal, da so imele v zadnji vojni vse sile svoje tvornice laži in ko je bil sklenjen mir, so se nekatere bahale, kako imenitno so žnale vleči svet za nos. V sedanji vojni se ne more pričakovati nič drugega. Laž je bila na delu davno, preden je Hitler dal povelje za pohod na Poljsko, zakaj brez laži ne bi bilo moglo priti do tega marša; bilo bi smešno, pričakovati, da se bo laž umaknila čisti resnici, kadar spregovore puške in topovi. Laž je prav tako potrebno in važno vojno sredstvo kakor vojaki, municija, bojni načrti, špijonaža in vse drugo, brez česar uspešno klanje ne bi bilo mogoče. Ali naj pričakujemo, da bo Gamelin poslal Goeringu podrobne načrta svoje Maginotove linije, ali da bo Hitler razodel angleškemu letalstvu natančno lego svojih strupenih kuhinj in munijskih skladišč?

To se zdi smešno, kajpada; toda od tega skrivanja resnice do dejanske laži je le en korak in ta je prav tako neizogiben kakor vojaške skrivnosti.

Vojna laž služi mnogim namenom. Sovražnika skuša spravljati na napačna pota, svojemu ljudstvu hoče dajati zadoščenje, po svetu hoče ustvarjati simpatije. Kakor je napredovala tehnika orožja tako, da se nam zdi način bojevanja v naši civilni vojni tako oddaljen kakor grške falange, rimski bojni vozovi in Cezarjeve galeje, tako je laž dobila celo vrsto novih sredstev z brezzžičnim brzojav-

ljanjem, z radijem, z letali, ki rabijo letake kakor bombe. Seveda se poslužuje vseh teh sredstev lahko tudi resnica, ampak v tekmovalnosti z lažjo ima težko stališče. Tudi intelektualno je laž napredovala in zahteva umetnike, če naj doseže svoj namen. Lahko je debela, ako je dovolj spretna; če je groba in nerodna, lahko napravi toliko škode, kolikor nesposoben general. Zato je treba največ previdnosti pri tistih vesteh, ki nimajo nobenih znakov neresničnosti na sebi; to so morda laži, ki jih je skoval strokovnjak.

Že doslej—in vojna je še mlada—so čitatelji listov in poslušalci radia požrli več laži kot v mirnem času v desetih letih, s čimer ni rečeno, da jih v miru ne pitajo s podobno hrano. Čim dalje bo trajala vojna, tem večja bo potreba laži na vseh straneh, tem bolj se bo njena tehnika spopolnjevala in tem večja bo zmeda med občinstvom. To se ne da izpremeniti. Ampak če ohranimo ta dejstva v zavesti, bomo tudi to barbarsko dobo nekoliko lože prebredli.

Ponovitev "Kralja na Betajnovi"

Ponovitve dobrih dramskih del na naših odrih so redkost. Navadno se zgodi, da mora društvo, ki postavi kakšno igro na oder, opustiti misel na ponovitev, ako se noče seznaniti z izgubo pri blagajni. Ker se le premalo naših ljudi zaveđa, da je potrebno, videti dramo večkrat, preden jo moremo popolnoma razumeti in uživati, so reprize često tako slabo obiskane, da jih igralske skupine rajše ne tvegajo.

To nam seveda škoduje in nas prikrajša za marsikateri dramski užitek. Navadna pamet nam pove, da je drugi poskus v vsakem področju uspešnejši od prvega, če je le resno podvzet; in tretji bolji od drugega. Prav tako nam ni potrebna izredna bistrost za spoznanje, da zahteva pripravljane vsakega resnejšega odrskega dela mnogo časa in truda in da je potem prva vprizoritev pravzaprav prva glavna vaja, ki pokaže vse pogoške in pomanjkljivosti in po kateri šele lahko upravičeno pričakujemo nekaj res dobrega. Kjer ni ponovitve, tam vse te izkušnje in nauki, nabrani pri prvi predstavi, izginejo brez haska in igralci in njihovo občinstvo so prikrajšani za mnogo: prvi ne morejo pokazati svojih polnih zmožnosti in svoje izvežbanosti, drugi so pa ob polni užitek, kakršnega nudi gledalcu le dovršeno podano odrsko delo.

S tem pred očmi je treba čestitati collinwoodskemu dramskemu društvu "Anton Verovšku," da je sprejelo povabilo Cankarjeve ustanove ter 14. januarja na odru Slovenskega narodnega doma ponovilo Cankarjevega "Kralja na Betajnovi." S tem ni ustreglo samo Cankarjevi ustanovi, temveč tudi nam, posetnikom, ki smo bili deležni užitka, kakršen se nam ne nudi pogosto; in, naposled, tudi sebi, ker je s to predstavo nedvomno dokazalo, da ima dovolj talentov in resne volje, da se sme opravičeno prištevati med naše najboljše igralske skupine.

"Kralj na Betajnovi" je hvaležno odrsko delo, zahteva pa od igralcev in režiserja dosti talenta in še več vztrajnosti. Glavni nosilci dejanja so Kantor, študent Maks, župnik, Kantorjeva hči Francka in njegova mlada soročnica Nina. Igrali so te vloge John Steblaj, Milan Medvešek, Joe Godec, Ann Revere in Mary Sterle.

Steblajev Kantor je bil imeniten; sam Cankar bi ga

bil vesel. Njegova igra je bila neprisliljena in prepričevalna. Prav tako Medveškov Maks; pozabil sem, da hodi po odru Milan Medvešek ter videl samo Maksa, kakršnega si je nedvomno zamišljal pokojni avtor. Na višku je bil Medvešek v končnih prizorih prvega dejanja, ki so bili odigrani tako učinkovito, da nam je zastajal dih. Tudi Steblaj je v teh prizorih tako rekoč samega sebe prekosil. John Zajc v vlogi štacunarja Krnca, katerega je vseskozi dobro pogodil, je v teh scenah igral "morskega prašička," na katerem demonstrira Kantor, pod Maksovim sugestivnim vplivom, zločin, ki ga je bil izvršil nad Nininim očetom.

Godčev župnik je bil izvrsten, čeprav bi mu ne bilo škodovalo malce več prekanjenosti. Francka in Nina sta bili tudi dobro pogodeni.

Franckinega zaročenca Franca Bernota je posrečeno igral Anton Primc, dočim je Frank Češen enako dobro zadel tip trškega sodnika. Ostali igralci: Cilka Jaklič v vlogi Kantorjeve žene, Manca Bašel kot Lužarica, Anton Zakrajšek kot adjunkt, Tone Drenik kot Kantorjev oskrbnik, kmetje (Louis Elovar, Andy Božič in Frank Petrič) in Kantorjeva sinova (Joško Godec in Marion Steblaj) pa so doprinesli svoj delež, da je bila predstava zaokrožena in učinkovita. Sicer ni šlo vse čisto brez hib in pomanjkljivosti, ki pa so bile jedva opazne in niso kvarile celotne slike ali škodovala učinkovitosti. Brez pretiravanja se lahko reče, da je bila vprizoritev tako dobra, da ne bi mogli vihati nosov nad njo niti profesionalni igralci, temveč bi lahko zavidali "Verovšku" njegove zmožnosti in vztrajnost.

Režiser, Louis Kaferle, je lahko ponosen na ta uspeh, dosežen pod njegovim večjim vodstvom.

K večjemu učinku je pripomogla tudi dobra scenarija in razsvetljava.

Med dejanji so nastopili pevci in pevke zborov "Sloga," socialistična "Zarja," samostojna "Zarja" in "Jadran," ki so obogatili program in podvojili užitek navzočega številnega občinstva.

Če kaj vem, smo bili vsi prav zadovoljni s to priveditvijo.

Naš občni zbor

PETI OBCNI ZBOR Cankarjeve ustanove, ki se je vršil v nedeljo dne 21. januarja, je za nami. Udeležba ni bila stoodstotna, bila je pa dobra in je pokazala, da zanimanje za ustanovo in Cankarjev glasnik še krepko živi. Najbolj razveseljivo pa je bilo poslušati razprave o Glasniku, kako z njim doseči čim širše občinstvo ter ga priljubiti našim ljudem, kajti bile so jako stvarne ter pričale ne le o iskrenem zanimanju za revijo, temveč tudi o jako razviti inteligenci navzočih članov in društvenih zastopnikov. Bilo je jasno, da ti ljudje resno razmišljajo o Cankarjevem Glasniku tudi v razdobju med sejami in občnimi zbori in da mu želijo po najboljših močeh pomagati k čim večjemu uspehu. Taka zborovanja počivajo v človeku vero, da bo napredni element med ameriškimi Slovenci doprinesel še mnogo dobrega, preden bo zaključeno zadnje poglavje v knjigi življenja Ameriške Slovenije.

Podani so bili dobri nasveti in sprejeti sklepi, katerih namen je: napraviti Cankarjev Glasnik še privlačnejši in zanimivejši kot je. Sklenjeno je bilo, da se ustanova pismeno obrne do naših literarnih delavcev, ki so doslej stali ob strani, da bi postali sotrudniki naše revije. Splošno mnenje je bilo, da se slovenski napredni književniki in književnice v Ameriki premalo zavedajo velike važnosti in pomena te edinstvene ameriške slovenske publikacije. "Dokler je ni bilo," je menil eden izmed navzočih, "so sanjali o nji ter si jo želeli; zdaj, ko jo imamo, se pa ne zmenijo, da bi prispevali vanjo!" Upajmo, da bo naš pismeni apel rodil uspehe.

Zbornica se je zavedala, da Cankarjev Glasnik ne izpolnjuje v polni meri vseh nalog, ki so mu bile naložene ob spočetju. Zgodovina naših kulturnih organizacij in kronika naših kulturnih dogodkov se preveč zanemarjata. Krivda seveda ne leži na uredniku — vsi vemo, da en sam človek ne more vsemu kaj —, temveč v razmerah, ki ne dovoljujejo sredstev niti za enega pomočnika, ki bi vršil to delo. Že sama kulturna kronika bi zahtevala mnogo časa in truda: treba bi bilo dnevno pregledavati vse naše napredne liste, brskati za poročili o prireditvah ter jih zapisovati. Urednik pa

ima že brez tega dovolj dela (več kakor bi ga bil pripravljen opravljati za njegovo skromno plačico marsikateri drugi književnik na njegovem mestu) in krivično in neuvidevno bi bilo, zahtevati od njega več. Torej je treba poiskati drug izhod. Tako smo se zedinili, da direktorij ustanove preuči to stvar in skuša dobiti v svoji sredi človeka ali ljudi, ki bodo vršili to delo. Ampak, če bomo hoteli imeti dobro, točno kulturno kroniko, bodo morali tudi naši časopisi odpraviti eno resno hibo ali pomanjkljivost: poročati o takih prireditvah! Kroničarju ne zadostuje, čitati kopico dopisov, v katerih se neka prireditev oglašja, temveč mora tudi vedeti, da se je prireditev dejansko vršila. Koliko krat se zgodi, da časopisi mrgole dopisov o kaki prireditvi pred njenim datumom, po prireditvi pa niti besedice o nji!

Drugi sklep se tiče zgodovine naših kulturnih organizacij in narodnih domov. Ker Glasnik pač nima sredstev, da bi plačal koga, ki bi se posvetil izključno temu delu, je treba poskusiti, doseči ta cilj po drugi poti. In tako smo sklenili, da se bomo obrnili na naša kulturna društva in narodne domove ter jih prosili, da poiščejo v svoji sredi ljudi, ki bodo zbrali in zapisali zgodovino svojih organizacij od začetka do danes in poslali svoje spise Glasniku, ki jih bo nato objavil pod piščevim imenom. Odbor se bo v tem pogledu najprej obrnil na clevelandska društva in domove, pozneje pa bodo prišle na vrsto tudi druge slovenske naselbine po Ameriki. Upati je, da se bodo vsa vprašana društva in ustanove stoodstotno odzvale, kajti stvar je izredno važna za nas vse. Izgovor, češ da organizacija nima v svoji sredi nobenega pisatelja, se bo smatral za piškavega: nihče ne zahteva, niti ne pričakuje dovršenih književnih umotvorov, temveč podatke, datume, imena: kdaj je bila sprožena zamisel o ustanovitvi organizacije, kdo jo je sprožil, kdo so bili ustanovni člani in prvi uradniki, kako je organizacija uspevala, koliko prireditev (koncertov ali iger) je imela in kdaj, kaj se je pelo ali igralo, kako so te prireditve uspele in kako obstoji organizacija danes. Glavno je, da bodo vsi podatki točni. Jezik in slovnica sta pa urednikova zadeva.

Slovenski delavci v stari domovini imajo navado, praznovati obletnico smrti Ivana Cankarja s prireditvami v korist svojega tiska. To je bilo povedano tudi na našem zboru in rodila se je misel: Zakaj ne bi tudi slovenske naselbine po Ameriki, v katere zahaja Cankarjev Glasnik, posvetile en dan v decembru spominu našega pokojnega velikega prijatelja ter na ta dan priredile kako igro, koncert ali plesno zabavo v korist Cankarjevega Glasnika? S tem bi se najlepše oddolžili avtorju "Hlapca Jerneja" in pokazali, da se zavedamo, kaj je bil Ivan Cankar in da smo ga v polni meri vredni! In tako ima zdaj odbor nalogo, obrniti se do društev in posameznikov po vseh naselbinah, kamor zahaja Glasnik ter apelirati na nje v tem smislu. Lepa in velika ideja, vredna vse opore!

V direktorij za leto 1940 so bili izvoljeni poleg drugih tudi bivši Detroitčan Frank Česen in tri ženske: Jennie Dagarin, Nežka Kalan in

Mrs. Klinc, slednji dve zastopnici Progresivnih Slovenk, ki so od vsega začetka zveste in požrtvovalne podpirateljice Cankarjevega glasnika.

Zborovanje je bilo vseskozi harmonično in razšli smo se prav prijateljsko in odločeni, pridno delovati v letu 1940 za čim večji napredek Cankarjeve ustanove in Cankarjevega glasnika. Upajmo, da bo prihodnji občni zbor še večji in da se ga bodo udeležili in medtem postali spet aktivni za našo stvar tudi tisti clevelandski in okoliški rojaki, ki so bili izprva na moč navdušeni zanj, pozneje so se pa ohladili proti njemu. Prijatelji, Cankarjev glasnik je sad našega kolektivnega napora, ustanovljen zaradi nas in za nas, zato je naša dolžnost, da potisnemo na stran morebitna razočaranja ali zamero ter storimo vse, kar je v naši moči, da bo živel, dokler bomo živeli mi!

Ivan Jontez.

Julkina zmota

E. K.

21.

RIKO NI HOTEL nič drugega kot pozabiti. Preselil se je v drug kraj, da ga okolica ne bi spominjala na to, kar je bilo. Razporoki ni delal nobenih zaprek, njegov in njen odvetnik sta našla formulo, po kateri je on sprejel odgovornost, ki pa ni bila preveč žaljiva, otrok je ostal pri njenih starših in ker on ni prišel niti na razpravo, je sodišče naposled dovolilo Julki razporoko. Riko je sprejel vest, vsaj navidezno popolnoma hladno, Julka pa je odšla iz sodne dvorane z dvignjeno glavo in zmagoslavjem v očeh.

Drugi dan je šla z Lipmanom iskat stanovanje. On je izprva predlagal, da kupita hišo. Toda po njegovih besedah je Julka sodila, da to ne bi bil dom, o kakršnem je včasih sanjala, ne v ekskluzivnem kraju, kjer so nastanjeni člani odlične družbe in vrhutega je imela pomisleke zaradi dela. Vedela ni, kako veliko je Lipmanovo bogastvo, naravnost vprašati ga ni mogla, s hišico, katero sta imela z Rikom v najemu je imela dovolj izkušenj in če ne bi mogla najeti dovolj slug, bi še ved-

no ostala napol dekla. Za to pa ni stopila preko Rubikona; poslej je hotela biti gospa.

Teh misli pač ni razodela Lipmanu, katerega ni bilo treba mnogo pregovarjati. Sam je našel razloge proti hiši.

"Res je," je dejal, "to nam ne uide. Hiše bodo vedno zidali in če kdaj tako odločiva, si jo lahko dava zgraditi po svojih načrtih. Za sedaj bova morda bolj neodvisna v najetem stanovanju, posebno če ga najdeva v moderni hiši, kjer je vključena vsa postrežba."

To je bilo Julki všeč. Vozila sta se ves teden po raznih krajih in ogledavala vsak dan po nekoliko ur stanovanja. Videla sta mnogo takih, ki sta jima ugajala in prav zato se jima je bilo težko odločiti. Julka se je morala premagovati, da ni v nekaterih hišah pokazala svojega presenečenja ob napravah, ki so ji bile popolnoma neznane; pa se ji je posrečilo in kmalu se je znala vesti tako kot da je vse svoje življenje prebila v palačah in poznala vsako iznajdbo od avtomatičnega dvigala do najmodernejšega načina zračne regulacije.

Lipman je bil prve dni zelo živahen in ni-

kamor se mu ni mudilo. Polagoma se je pa utrudil in njegovo zanimanje je opešalo. Zdelo se mu je, da ni posebnih razlik med temi novimi stanovanji in da najemnina pove, katero je največ vredno. Spremljal je sicer Julko, toda kazal je bolj in bolj očitno, da se v gostilni, v ekscentričnem gledališču, v nočnem klubu bolje počuti kot na teh potih. Naposled je opazila njegovo nervoznost in je vzdihnila.

"To pravzaprav res ni zabava, ampak trdo delo. Vsega, kar bi človek hotel, menda res nikjer ne najde, torej bo treba izbrati nekaj izmed tega, kar je na razpolago."

"Hura!" je Lipman vzkliknil, "to mi gre že ves čas po glavi."

"Pa je vendar težko odločiti," je pripomnila ona kot da je globoko zamišljena.

"Morda je, morda ni. Kaj, če bi vlekla slamice in prepustila sreči odločitev?"

"Ali verujete v tako srečo?" je vprašala in zdelo se ji je, da je to važno vprašanje, dasi nikakor ni vedela, zakaj bi bilo. On se je nasmešnil.

"Ali ni vse življenje igra? Če se hoče kaj zadeti, je treba staviti. Pa, če nočete tako, kar odločite. Jaz se popolnoma vdam vašim željam. Pojdiva kam, kjer lahko mirno sedeva in se pomeniva."

Storila sta tako. Po večerji, ki je obema šla v tek, je on napisal na koščke papirja številke, ki so pomenile razna stanovanja in ona je potegnila eno iz njegovega klobuka.

"Zdi se, da imate prav z zanašanjem na srečo. Potegnila sem prav to, kar mi je izmed vsega menda še najbolj všeč. Brez te loterijske pomoči bi ostala morda še vedno v dvemih."

Njen glas je bil miren, v duši so se ji pa premetavali razburkani valovi. To je prvi korak v novem življenju in ta navešča pot, kakršno je hotela. Stanovanje je le en del njene novega carstva, a kakor se je njen sen tukaj uresničil, tako se bo povsod...

Ta večer je ni motilo, da je pil nekoliko več kot je bilo potrebno. Komaj je opazila, da je postal zgovoren in se mnogo smejal. Preveč je bila zaposlena s svojimi mislimi, ki so silele tja, kjer so bile njene višave. Le ko je predložil, da gresta v burleskno gledališče, se je uprla. Če bi bil trezen, bi bila sama rada šla tja, tako pa je vztrajala na kinu, kjer je mislila, da se v temi ne bo opazila njegova maja-

vost in mu slike tudi ne bodo dajale toliko prilike za razuzdan smeh kot bi je nudili prizori v onem gledališču. Nekaj časa se je upiral in jo skušal navdušiti za slane dovtipe in zapejljive scene, toda njena volja je bila močnejša in naposled se je vdal. V temnem avditoriju mu je dovolila, da ji je stiskal roko, ne da bi ji bilo to vzbujalo posebno prijetne čute, ampak ker je mislila, da ga bo na ta način imela bolj pod oblastjo. On pa ji je s pijano zaljubljenim glasom šepetal, da je to res boljši prostor...

Ko je bila slika končana, ga je kljub vsem njegovim prošnjam in predlogom odpravila domov.

Ko je sama prišla v posteljo, dolgo ni zaspala. Prihajale so ji misli, o katerih se ji je zdelo, da bi se bile morale že davno oglasiti.

Sedaj, ko je zagrinjalo padlo in je staro življenje odigrano, se bosta seveda poročila. Toda koga bo pravzaprav vzela? Kaj ve o njem? Kaj dela? Ali živi od obresti premoženja, ali ima druge dohodke? In koliko je tega premoženja? Odkod je prišlo?

Doslej se ni brigala za to, sedaj bi rada vedela. Jasno je, da mu nikdar ne manjka denarja, vozi se v najdražji limuzini, zahaja v prostore, kjer so najvišje cene, obleki se pozna, da jo je naredil imeniten krojač. Vse to kaže, da ne bo trpela pomanjkanja ž njim. S tem bi lahko bila zadovoljna in ves čas ji je to res zadostovalo. Zakaj jo naenkrat nadlegujejo ta vprašanja? In kako naj jih reši... Sam ni nikdar ničesar omenil o sebi, o svojih poslih ali kupčijah...

Njeno telo je bilo trudno, te misli so ji utrudile tudi duha in polagoma so možgani odpovedali.

Eh — ropar ni. Če bi bil, bi ga bili že davno prijeli, saj se ne skriva. Če ni milijonar, ima pa vendar očitvidno toliko, da bi lahko Rika najel za šoferja...

S to blago mislijo je naposled vendar zaspala.

* * *

Drugi dan sta šla najet stanovanje. Julka je še enkrat ogledala vse kote in sedaj je bila prepričana, da je res vstopila v nov svet. Nekaj časa je bila v zadregi, kaj početi z vsemi temi prostori. Potem se je pa zbudila njena domišljija in kmalu je vsaki sobi našla namen. Obednica, salon, spalnica, vsakdanja soba —

o tem ni treba ugibati. On mora seveda imeti svojo sobo, ona pa bo imela budvar in poleg tega studio. Preudariti bo še treba, ali naj zopet začne slikati, ali pisati. Če bi le vedela, kaj naredi na Lipmana večji vtis... Pa za to je še čas, le da ima studio. Eno sobo bosta lahko imela za goste.

Medtem ko je ona v duhu urejevala stanovanje, je Lipman opravil, kar je bilo v zvezi z najemnino in potem je predložil, da gresta pogledat pohištvo v dveh ali treh trgovinah. Julka je bila takoj pripravljena in odpeljala sta se. Med potjo je premišljevala, ali ji bo sedaj povedal, ali vsaj namignil, koliko ga čisla banka. V stanovanje, kakršno sta si izbrala, se kajpada ne more postaviti kakršna koli ropotija; toda tudi med dobrimi opremami so razlike, velike razlike... Ali ne bo nikdar konec skrbi?

Ko sta prišla v trgovino, ji je on pregnal te misli z opazko: "To je poglavitno vaša naloga. Jaz vem, da se na stolu sedi, na postelji spi, sicer pa res ne vem, kako se napolnjujejo sobe. Ko sem opremil svoje sedanje skromno stanovanje, sem jim kar povedal, koliko sob imam in kako so velike, pa so pripeljali pohištvo, preproge, slike, ogledala in kar sploh pravijo, da spada v stanovanje. Ampak tam živim sam, sedaj pa bo morala biti uredba po vašem okusu. Torej morate vi izbirati."

"Ko ste kupovali, ste jim pa vendar povedali, kje ima račun svoje meje."

"Ne spominjam se natančno. Kazali so mi nekakšne cenike, govorili o slogih in nekaj smo se dogovorili zaradi cene, vse drugo pa sem pozabil."

Julka je molčala.

On je čakal, ko pa ni bilo odgovora, je zopet povzel:

"Nič ne pomagaj, če nočete, da bo stanovanje podobno skladišču, morate prevzeti to nalogo, zakaj če bi jaz uredil, se bojim, da bi pobegnili."

"Sitno je govoriti o tem," je dejala in zdelo se je, da ji je šla beseda res težko iz ust, "ampak sam okus ne odločuje in račun se morajo navadno poravnati."

"O seveda," je malomarno pritrdil kakor da ni razumel njenih besed.

"Moj okus mora torej dobiti navodila..."
Lipman se je glasno nasmejal.

"Vaš okus mora dati navodila. — To ni trgovina za milijardarje in če nama račun preveč zasole, greva lahko drugam. Le do vrat pojdiva, pa naju bodo klicali nazaj. — Tam prihaja prodalajec. Recite mu, naj vam pokaže, kar bi radi videli. Vse drugo pride po vrsti..."

Julka ni imela več prilike, da bi odgovorila. Jezila se je, ker je pričakovala kaj natančnejšega, potem si je pa dejala: Če govori tako, naj si pa sam pripiše, če bo preveč. — O—kaj! Če ne bi imel, ne bi mogel govoriti tako... Obrnila se je in šla s prodajalcem, kamor je kazal pot. Lipman ji je sledil.

Njegova sodba o njenem okusu ni bila popolnoma točna in sama je kmalu naletela na težave. Zasvetilo se ji je, da je ena reč, občudovati ali kritizirati urejena stanovanja, druga pa, urejevati prazne sobe. Prodajalec je razkazoval in govoril učeno o slogih, materialu, harmoniji, o barvah in svetlobi, vedno pa dodajal: "kaj neda," "ali ne mislite tako?", fraze, ki naj bi pomenile, da izraža le njene nazore, njene želje, njen okus.

Julki je odleglo. Ta pomoč ji je kazala pot iz labirinta, v katerem bi bila sicer izgubila nit. Čim dalje so hodili, tem bolj svobodno je dihala in naposled ji je bilo, kakor da res misli, kar je govoril prodajalec. Včasih se je ustavila, obrnila k Lipmanu in ponovila prodajalčevo razlago kot da je njena in celo dodajala njegove fraze: ali se vam ne zdi tako? Lipman se je priklanjal in pritrjeval in občudoval njeno znanje in njen okus.

Prvi dan niso opravili. Drugi tudi še ne. Bilo je mnogo več opravka kot je mislila. Tretji dan je Lipman vprašal, če bi rada šla še v kakšno drugo trgovino. Julka pa je bila utrujena in komaj čakala, da bo končano. Dejala je:

"Ne verjamem, da bi dobili kaj boljšega za sedanje potrebe. Tukaj je izbira velika in vidi se, da so strokovnjaki. Razun če vi hočete..."

Lipman je bil sam vesel, da ni treba nadaljevati in je odobril vse po Julkinih, pravzaprav po prodajalčevih odlokih. Tako je bilo to vprašanje rešeno in Julka je zopet čutila, kot da ima peroti.

(Dalje prihodnjič)

Drejčetova pot

R. K.

(Nadaljevanje.)

Hram ljubezni najsvetejše materinsko je srce;
v krutem mrazu ne pozebe, ne zatara je gorjè;
ko v vekov začetku prvi je v temo posvetil žar,
v njem ljubezni čudotvorne gorel je skrivnostni čar.

Ko začrtali bogovi so življenju dolgo pot,
vlili v duše hrepenenje in postavili mu plot,
ko pripravili bremena so za romarjev ramè
in na grapave jim steze navalili so skalè,

materi vseh mater dali v spanju so ognjen napoj;
v njem je bila sila strele, lune blagost, sonca soj.
Kot nesmrtnikov pijača je užigal v žilah moč,
ki pogum rodi in voljo in ves strah prežene v noč.

V ustih bil napoj gorjup je kakor trnja trpki sad;
več grenkobe je ob poti romarski kot vseh naslad.
Pelin mora biti v kupi, ko življenje je točaj
in resnice stroge vrata so odprta na stežaj.

Mati je ukaz sprejela in podala se na pot,
butaro je naprtila, ni vprašala, kam in kod.
Spremljevalka ji je bila blede skrb vsak beli dan,
a s koprivami posuta bila je življenja plan.

Gledalo otrok krdelo je pramatere oko,
večna paznost jih vodila varno z njeno je roko.
Ona je poznala travnik, log in potok — vso ravan,
čer za hribom, skalne stene — vsak prepad ji je bil znan.

Mehka bila je beseda, blag in veder njen smehlaj,
za njen zarod v duši vedno cvetel je ljubezni maj.
A če se sovražna roka dotaknila je rodu,
mati bila je levinja brez slabosti in strahu.

Ko je neizprosni zakon materi upihnil luč,
spustil zadnjič zagrinjalo in dal Beli ženi ključ,
hčeri, vnuke so sledile — dolgi vrsti kraja ni;
v vseh se nje srce obnavlja, v vseh sedaj njen duh živi ...

Ko je Drejče vse povedal in olajšal si srce,
materi so po obrazu vlile vroče se solze.
Bol ji stiskala ji grlo, v glavo silila je kri,
silen žar pa je odseval iz utrujenih oči.

Njena duša ni ječala, v njeni boli ni bil strup,
v mukah krutega življenja tuj ji je ostal obup.
Drejčeta je jok njen zbegal in obšla ga je slabost
in v jecljanju obnemoglem se vtopila je modrost.

(Dalje prihodnjič.)

Za gospodinje

O korenju

Pred mnogimi leti sta bila v Ljubljani dva prijatelja, oba moja znanca; kadar sta se izprehajala, je eden pogostoma potegnil iz enega žepa koren, iz drugega nožek, začel strgati in potem jesti. Drugi, v tistih časih znan pek, je pa vihal nos, češ, kako more jesti korenje, pa še surovo; to je za prešiče! — Drugi je mirno odgovoril: prešič že ve, kaj je dobro. In se ni dal motiti.

Korenje so včasih precej zanleževali. V mnogih hišah so ga pač rabili za juho s petršiljem vred, sicer pa ni bilo posebno v časti. Vedno pa ni bilo tako in pri nas je korenje najbrže z drugimi poljskimi pridelki vred najbolj zato prišlo ob veljavo, ker je bilo meso redko in to, česar je malo, se vedno bolj ceni kot to, česar se človek preobije. V Ameriki pa se zdi, da je bilo baš narobe: tisti, ki so si ga mogli privoščiti, so jedli meso po trikrat na dan, zelenjavi in rastlinam sploh pa niso priznavali mnogo vrednosti.

V starih časih so korenju pripisovali zdravilno moč in klasični pisatelji so znali marsikaj povedati o tem. Kralj Mithridates, ki je bil slaven med drugim zaradi uživanja strupov, je cenil korenje zelo, ker je verjel, da čisti kri od strupenih snovi. Pozneje je prišlo korenje v Angliji v farmakopejo, zlasti po prizadevanju glasovitega kemika Culpepra, leta 1651 kot sredstvo proti vsakovrstnemu zastrupljenju. Proti kraju osemnajstega stoletja so priporočali korenje kot zdravilo zoper razne gnojne izpuščaje. Sveže korenje so nastrgali in pomešali z vodo in rabili to po dvakrat ali trikrat na dan kot mazilo. Zdravniki so postali pozorni in dr. Richard Walker v Oxfordu se je mnogo bavil s tem in objavil nekoliko spisov o novi rabi korenja. On je zrezal korenje na kroške, ne po dolgem, kot so prej delali, ga skuhal in potem stolkel v možnarju. Rabil ga je v bolnišnici in pravil, da je dosegel velike uspehe, ki jih je pripisoval "protignojilni lastnosti zdravila."

Sedaj je korenje prišlo v čislo kot notranje zdravilo in to ima trdnejšo znanstveno podlago. Odkar so spo-

znali važnost vitaminov v hrani, so bijološki kemiki in zdravniki posvetili mnogo dela razkrajanju vitaminov in so pri tem našli snovi, ki jih imenujejo pre-vitamine. Izmed teh je sedaj najbolj znan in razumevan karotin, to je snov, ki daje korenju njegovo barvo in obsega vse bistvene elemente korenja. Karotin obsega vitamin A, ki je potreben telesu za rast, za razvoj močnih zob in kosti, za močnejši odpor proti okuženju in za zdrav krvotok. Karotin se ne daje sam, ampak je navadno pomešan z ribjim oljem in tako dobi drug važen vitamin, O. Otroški specialisti so začeli rabiti karotin v olju za hrano majhnih otrok, da pospešijo rast in zdrav razvoj. Priporočajo ga tudi doječim materam, pacijentom po operacijah in slabokrvnim ljudem.

Za zdravilne namene bi seveda bilo treba velike množine korenja, da se doseže uspeh, ki ga prinese mnogo manjša kvantiteta karotina. Ampak s tem je dokazano, da je korenje zdrava hrana in zaradi tega priporočljiva. "Prešič že ve, kaj je dobro."

Korenje se lahko pripravlja na toliko različnih načinov, da se ga človek ne bo kmalu naveličal, tudi če ga uživa bolj pogostoma. Lahko se kuha, pari, praži, zreže bolj na drobno in pomeša z graham, lahko se znečka in servira samo, ali pa pomešano z zmečkanim sladkim ali belim krompirjem. Lahko se zabeli z maslom in drobtinami. Z zeljem se, tenko zrezano lahko servira v solati z majonezo in kisló smetano.

Okusni so korenjevi livanci (griddle cakes). Za to je več navodil; eno je sledeče.

Vzemi eno kupico presejane moke in dobro zmešaj z eno kupico zmečkanega, kuhanega korenja. Dodaj pol žličice soli, pol žličice sode, dve dobro stepeni jajci, polagoma dolivaj in mešaj poldrugo kupico mleka ali kisle smetane, če hočeš, primešaj malo cimeta in peci na vroči, z mastjo pomazani pločevini kakor navadne livance. Serviraš lahko s sirupom ali medom.

Korenjeve cmoke lahko narediš kakor krompirjeve; namesto zmečkanega krompirja vzameš znečkano korenje, ali pa vsakega polovico.

KOLIKO STORITE ZA CANKARJEV GLASNIK?

Če ste res napredni, pokažite to tudi z dejanjem. Cankarjev glasnik je napredna delavska kulturna revija za leposlovje in pouk. Priporočite svojemu prijatelju ali znancu, da si jo naroči. Za obstoj in napredek izobraževalnega časopisa je potrebno sodelovanje vseh, ki so za napredek!

Cankarjev glasnik potrebuje zastopnikov, posebno še izven Clevelanda. Priglasite se! Pišite upravništvu, ki bo rade volje dalo vsa pojasnila. Naslov: 6411 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio.

NAROČILNA NAKAZNICA NA CANKARJEV GLASNIK

IME: _____ NASLOV: _____

Plačal \$ _____ c _____ Dne _____ 19 _____ Zastopnik: _____

Obletna spominska slavnost pisatelju Ivanu Cankarju v spomin, katera se je vršila v nedeljo 14. januarja pod avspicijo Cankarjeve ustanove v Narodnem domu na St. Clairju, se je v moralnem in gmotnem oziru dobro izvršila. Igra 'Kralj na Betajnovi,' ki so jo podali igralci dramskega društva "Anton Verovšek," je bila odigrana zelo odlično kot si jo je zamislil in predstavljal pokojni pisatelj Ivan Cankar in bo ostala marsikomu v lepem spominu. Med odmori so zelo ugodno vplivali dueti, ki so jih podali pevci in pevke društev "Jadran," soc. "Zarje," "Sloge" in sam. "Zarje." Najpristrčnejša zahvala za vašo požrtvalnost, igralci in pevci.

Zahvaljujemo se dramskemu društvu "Ivan Cankar" za splošno odrsko poslugo in delavcem na odru, nadalje kuharicam, strežajkam, točajem, delavcem pri programu in plesu in vsem ostalim, ki ste na en ali drugi način pripomogli, da se je prireditev izvršila tako lepo in dostojno. Hvala vsem!

Odbor Cankarjeve Ustanove.

**ČLANARINA CANKARJEVI USTANOVI IN
TISKOVI FOND CANKARJEVEGA
GLASNIKA**

Prispevali od 22. decembra 1939 do 24. januarja 1940:

Dr. št. 312 SNPJ, Cleveland, O.	\$ 3.00
John Filipič, Cleveland, O.	5.00
Dr. št. 2 SDZ, Cleveland, O.	6.00
Dr. št. 121 SNPJ, Detroit, Mich.	5.00
Progresivne Slovenke, krožek št. 2, Cleveland, O.	6.00
Vincent Salmič, Cleveland, O.	7.00
Vincent Klemenčič, Cleveland, O.	1.00
France iz Clevelanda	1.00
Prijatelj Cankarjevega glasnika, Cleve- land, O.	1.00
Dr. št. 442 SNPJ, Cleveland, O.	6.00
Progresivne Slovenke, krožek št. 1, Cleveland, O.	3.00
Dr. št. 49 SNPJ, Girard, O.	2.00
Želetov pogrebni zavod, (odbitek pogreb- nih stroškov za Mrs. Ana Grill)	5.00
Dr. št. 5, SNPJ, Cleveland, O.	12.00
E. K.	5.00

Skupaj\$68.00

Odbor Cankarjeve ustanove in Cankarjevega glasnika se vsem zgoraj omenjenim orga-

Otrok se rodi le z dvema vrstama strahu, ki sta obe podedovani iz davnih, predčloveških časov, to je strah pred padcem iz višave in strah pred močnim hrupom. Vse druge vrste strahu, ki nadlegujejo naš rod, pridobi človek še le pozneje v življenju. Mnogo zakrivijo nevedni starši, ki mislijo, da je strahovanje potrebno za vzgojo; vsi tisti bavbavi in vsakovrstni hudobci, ki bodo otroka "vzeli," če stori to in ne stori onega, se zapičijo v spomin in ostanejo v podzavesti in so krivi nešteti nedoločenih, neznanih strahov, ki zagrene človeku življenje v zrelih letih.

Strah kviri prebavo. Strah vpliva na delovanje srca v taki meri, da pogostoma povzroči srčne bolezni. Skrb, ki poraja strah pred bodočnostjo, je po mnenju mnogih znanstvenikov kriva visokega krvnega pritiska.

Strah ima često stezanje žil za posledico: koža postane vsled tega bleda, srčno utripanje se silno pospeši in začasno je lahko ves prebavni sistem paralizira.

Psihoanalisti Freudove šole so pogostoma dognali, da ima strah, ki si ga bolnik ne more razložiti, strah pred nečim, česar ne pozna, ki pa je tako močan, da mu ne da miru ne po dnevi, ne po noči, navadno korenine v strahovih iz otroških let, dasi se tega ne zaveda.

V svrhu znanstvene raziskave so izvedenci izpraševali odrasle, kakšni strahovi iz otroških let jih še vedno preganjajo. Več kot pet in dvajset odstotkov je povedalo, da jim je ostal strah pred živalmi, dasi se otroci, če so prepuščeni sami sebi skoraj nikdar ne boje živali. Drugi odgovori so bili: strah pred neugodami, pred poškodbo, pred bolečinami, pred samoto v temi, strah pred neuspehom in pred osebnimi pomanjkljivostmi.

Strahov, ki izvirajo iz zgodnje mladosti ne more človek skoraj nikdar sam premagati, že zato ne, ker so mu nerazumljivi. Lahko ga pa naredi nesrečnega za vse življenje, izpodkopljejo njegovo energijo in mu neprenehoma vale zapreke na njegovo pot. Modri starši in učitelji ne vzgajajo otrok z nikakršnimi strahovi, ne s takimi, s tega, ne z onimi z drugega sveta.

nizacijam, društvom in posameznikom iskreno zahvaljuje. Želeli bi, da bi dobili mnogo posneovalcev.